

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการเมืองการปกครองกลุ่มสาระการ
พัฒนาสังคมสำหรับนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โพธิ์ชัย
จังหวัดร้อยเอ็ดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551
- 2.2 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551
- 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
- 2.4 ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 2.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 2.6 ความพึงพอใจ
- 2.7 บริบทของสถานศึกษา
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนด
ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดย
มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้ (ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย, 2552ค, น. 8 -18)

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ
และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจนมีรูปแบบหลักสูตรวิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือ
ฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของ
กลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทาง
การศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

“การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายความว่ากิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามความสนใจความต้องการโอกาสความพร้อมและศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

“สถานศึกษา” หมายความว่าสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึงเป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

(ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

(ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

(ค) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมความมั่นคงและคุณภาพชีวิตทั้งนี้ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

(3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบและผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยมีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยบูรณาการความรู้ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยส่วนราชการหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายอาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษากิจการที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ

(2) การจัดการศึกษาการพัฒนาวิชาการและบุคลากรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการศึกษาและการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ

(4) การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม

(5) ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตามอัธยาศัยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาระบบการศึกษาและการศึกษาตาม อัยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินการใน เรื่องดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้เช่นแหล่งการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายได้รับ โอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและ เข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือโดยที่กฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติมีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้ทุกภาคส่วน ของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษารวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบการศึกษาน อกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้โดยเป็นการ ผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบเพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของ ประชาชนได้อย่างต่อเนื่องแต่เนื่องจากกลไกและการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและ เป้าหมายดังกล่าวสมควรให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องมีการบริหารและจัดการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพเพื่อทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ตาม ศักยภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาอันจะมีผลในการพัฒนากำลังคนและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไปจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2.2 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การ ปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะ การพัฒนาสังคมใน มาตรฐานที่ 5.1 ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ไว้ดังต่อไปนี้ (ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, น. 26)

2.2.1 มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

2.2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะการพัฒนาสังคมใน มาตรฐานที่ 5.1 ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังต่อไปนี้ (ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, น. 6)

มาตรฐานการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองในโลกและนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความมั่นคงของชาติ

2.2.3 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะการพัฒนาสังคมใน มาตรฐานที่ 5.1 ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครองระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังต่อไปนี้ (ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, น. 6-7)

2.2.3.1 อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองที่เกี่ยวข้องกับประเทศต่าง ๆ ในโลก

2.2.3.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลก

2.2.3.3 ตระหนักและคาดคะเนสถานการณ์ระหว่างประเทศทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองการปกครองที่มีผลต่อประเทศไทยและโลกในอนาคต

2.2.3.4 เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาการป้องกันและการพัฒนาทางด้านการเมืองการปกครองเศรษฐกิจและสังคมตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความมั่นคงของชาติ

2.2.4 รายละเอียดคำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา สค 31001 ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย บทที่ 4 เรื่องการเมืองการปกครอง ประกอบด้วยสาระสำคัญ เนื้อหาและตัวชี้วัดดังนี้

2.2.4.1 สาระสำคัญ

การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองนอกจากผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบเผด็จการของประเทศต่าง ๆ ในโลกแล้ว ยังได้รู้และเข้าใจถึงพัฒนาการของประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ยุคโบราณยุคกลางช่วงคริสต์ศตวรรษที่

18,19 และ 20 โดยจะทราบว่าจุดเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยมีความเป็นมาอย่างไรและประชาธิปไตยของประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้างนอกจากนี้ผู้เรียนยังได้เรียนรู้ถึงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยและของโลกว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองนั้นส่งผลกระทบต่อสังคมไทยและสังคมโลกอย่างไรรวมทั้งผู้เรียนจะได้ศึกษาเรียนรู้ถึงหลักธรรมาภิบาลและแนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างไรเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติตนเองผู้เรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

2.2.4.2 เนื้อหา

- 1) การปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 2) การปกครองระบอบเผด็จการ
- 3) พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในโลก
- 4) เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย
- 5) เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครองของโลกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย

ต่อประเทศไทย

- 6) หลักธรรมาภิบาล

2.2.4.3 ตัวชี้วัด

- 1) รู้และเข้าใจระบอบการเมืองการปกครองต่างๆที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
- 2) ตระหนักและเห็นคุณค่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 3) รู้และเข้าใจผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยจากอดีต
- 4) รู้และเข้าใจผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของโลก
- 5) ตระหนักและเห็นคุณค่าของหลักธรรมาภิบาล

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

2.3.1 พื้นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

Knowles (1978) The Modern Practice of Adult Education (p. 31 ; อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533, น. 160) ได้สรุปพื้นฐานของการเรียนรู้ของใหญ่มีสาระสำคัญคือ

1. ความต้องการและความสนใจ (Need and Interest) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและเกิดความพึงพอใจถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมามานั้นในการจัดการเรียนการสอนควรเริ่มต้นในเรื่องนี้

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situation) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) ประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่นั้นการวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนว่าส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self – Directed) ความต้องการที่อยู่ความรู้สึกส่วนลึกของผู้ใหญ่คือการมีความรู้สึกที่สามารถต้องการนำตนเองได้เพราะฉะนั้นกระบวนการเรียนการสอนทั้งผู้เรียนและผู้สอนจึงควรมีบทบาทร่วมกัน

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นดังนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาในเรื่องการจัดเนื้อหาเวลาที่จะทำการสอนและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคน

เชิขรศรี วิวิธศิริ (2534, น. 138-139) ได้กล่าวไว้ว่าผู้ใหญ่ไม่ว่าจะอายุมากแค่ไหนก็มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ดังนั้นวิธีการให้ความรู้กับผู้ใหญ่จึงต้องพิจารณาถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จมีดังนี้

1. การเรียนรู้ขึ้นกับแรงจูงใจ (Motivation) แรงจูงใจเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในผู้ใหญ่เพียงแต่ว่าผู้สอนยังไม่รู้จักใช้ให้เหมาะสมเท่านั้น

2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ (Capacity) บุคคลจะมีความสามารถแตกต่างกันและความสามารถในการเรียนรู้จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น

3. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต (Past Experiences) ผู้ใหญ่มักจะนำประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกันมาใช้ในการเรียนรู้ของตนเอง

4. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ปฏิบัติจริงซึ่งก่อให้เกิดความสนใจในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเขาสนใจและมีความต้องการที่จะเรียน

6. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อสิ่งที่เรียนมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้ทันที

7. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อบทเรียนนั้นสัมพันธ์กับสภาพปัญหาที่มีอยู่จริงในสังคมการได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหาจะทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มพูนขึ้น

8. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อได้ใช้ความรู้ความสามารถความถนัดและเวลาของตนเองอย่างเต็มที่

9. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีในบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เป็นกันเองและมีอิสระเสรีในการกระทำ

10. การสอนที่สอดคล้องกับลักษณะที่สำคัญเฉพาะของผู้ใหญ่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

11. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับประเมินผลการเรียนสม่ำเสมอเพื่อผู้เรียนได้ทราบว่า การเรียนรู้ของตนเองก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายมากน้อยเพียงใดควรปรับปรุงอย่างไร เป็นการทบทวนวัตถุประสงค์ในการเรียนของผู้ใหญ่ด้วย

12. ผู้ใหญ่ต้องการการแนะแนวไม่ใช่การสอนบอกให้จำหรือทำแบบทดสอบ

13. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถเพิ่มพูนขึ้นจากความรู้ความคิดใหม่ ๆ ความท้าทายและการมีโอกาสศึกษาได้ด้วยตนเองสิ่งเหล่านี้จะช่วยเร้าให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น

14. การเรียนการสอนผู้ใหญ่ควนใช้วิธีการหลายอย่างหลายรูปแบบตามความเหมาะสมและตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ควรมีการสร้างความสำเร็จในการเรียนบทเรียนต้น ๆ ให้กับผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้น้อยเพื่อสร้างความภูมิใจมั่นใจในการศึกษาบทเรียนที่อยากต่อไป

2.3.2 อิทธิพลต่าง ๆ ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2533, น. 25 - 26) ได้กล่าวถึงอิทธิพลและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดผลกระทบในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังนี้

2.3.2.1 ผู้ใหญ่ส่วนมากมักจะประเมินความสามารถของตนเองต่ำกว่าความเป็นจริง โดยเฉพาะกับการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพราะว่ามีความพะวงอยู่กับประสบการณ์เก่า ๆ และมองข้ามความสำคัญของการเรียนรู้ซึ่งสามารถได้รับจากประสบการณ์จากความจริง

2.3.2.2 ประสบการณ์เรียนรู้ที่ผ่านมาของผู้ใหญ่สามารถก่อให้เกิดผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้

2.3.2.3 การศึกษาพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบต่อเจตคติและแรงจูงใจของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

2.3.2.4 แนวทางในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองเป็นอิทธิพลที่สำคัญต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การรับรู้เกี่ยวกับตนเองของผู้เรียนจะมีผลต่อการแปลความหมายไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3.2.5 ควรใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการสอนผู้ใหญ่ควรสอนด้วยเทคนิคหลาย ๆ แบบจะช่วยให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2.3.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการเรียนรู้

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายซึ่งเกี่ยวเนื่องจากการมีอายุมากขึ้นจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังนี้ (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2534, น. 135)

- 2.3.3.1 ความชัดเจนและแหลมคมในการมองเห็นจะลดลง
- 2.3.3.2 ความชัดเจนในการรับฟังและการได้ยินจะลดน้อยลงไป
- 2.3.3.3 ความเร็วในการโต้ตอบและแนวโน้มในการปฏิบัติงานจะเสื่อมถอยลง
- 2.3.3.4 การรับรู้ในด้านประสาทสัมผัสจะลดน้อยลงไปตามวัย
- 2.3.3.5 ความจำจะลดลงโดยเฉพาะเมื่อเริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
- 2.3.3.6 ทักษะทางการใช้ร่างกายปฏิบัติมีแนวโน้มลดลง
- 2.3.3.7 สุขภาพทางด้านร่างกายอ่อนแอและเสื่อมถอยลง

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายไปสู่ความเสื่อมถอยของผู้ใหญ่อายุมากขึ้นย่อมมีผลต่อการเรียนรู้แต่ถึงอย่างไรก็ตามสภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่มีการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตสังคมจะพร้อมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งสามารถที่จะรับผิดชอบและดำเนินการใด ๆ ร่วมกับผู้อื่นได้

2.3.4 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่เป็นการนำทฤษฎีพื้นฐานจากแหล่งที่สำคัญต่าง ๆ มาใช้ได้แก่ทฤษฎีทางการศึกษาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ซึ่งมาจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ เช่นจิตวิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา รวมถึงค่านิยมประเพณีและวัฒนธรรมทฤษฎี

สาขาทางจิตวิทยาได้นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานเช่นทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ เป็นต้น

กูดวิน วัดสัน ได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นข้อ ๆ ได้ 14 ข้อดังนี้คือ

2.3.4.1 พฤติกรรมที่ได้รับการปลุกค้ำหรือยกย่องชมเชย (Reinforcement) จะช่วยทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นอีก

2.3.4.2 แรงปลุกค้ำที่ได้ผลในการเรียนรู้จำเป็นต้องคิดตามอย่างใกล้ชิดคือยกย่องหรือชมเชยทันทีที่มีพฤติกรรมเกิดขึ้นดีกว่าที่จะให้แรงปลุกค้ำหลังจากพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นนานแล้ว

2.3.4.3 การฝึกฝนทำกิจกรรมซ้ำเพื่อให้ผู้เรียนได้ก้าวหน้าในการเรียนนั้นยังไม่พอจะต้องให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจการประเมินตนเองว่าก้าวหน้ามากน้อยเพียงใดซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนก้าวหน้าได้ดีกว่า

2.3.4.4 การข่มขู่หรือการลงโทษผู้เรียนที่เป็นผู้ใจจะมีผลตรงกันข้ามกับการให้รางวัลและทำให้บรรยากาศหรือความสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

2.3.4.5 ความพร้อม (Readiness) จะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายผู้สอนจะต้องสร้างหรือคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือความพร้อมด้านสติปัญญาความพร้อมในการเข้าใจและสนใจที่จะเรียนความพร้อมด้านพื้นฐานความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์เดิม

2.3.4.6 ความรู้สึกพอใจจากผลสำเร็จเป็นแรงผลักดันซึ่งมีผลต่อเนื่องทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจและมีความเชื่อมั่นว่าสามารถที่จะเรียนต่อไปได้

2.3.4.7 ผู้เรียนจะตั้งใจเรียนดีถ้ามีความหวังว่าเขาสามารถบรรลุเป้าหมายของเขาได้ผู้สอนจะต้องไม่ทำให้ผู้เรียนยากจนเกินหมัดหวัง

2.3.4.8 ความล้มเหลวในการเรียนเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าผู้สอนจะต้องช่วยสร้างความสำเร็จในการเรียนขั้นต้นให้แก่ผู้เรียนโดยการเริ่มต้นจากสิ่งที่ยากไปหายาก

2.3.4.9 การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนมากขึ้น

2.3.4.10 การสร้างความคิดรวบยอดจำเป็นต้องยกตัวอย่างมาก ๆ หลาย ๆ ด้านและพยายามให้เข้ากับประสบการณ์เดิมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

2.3.4.11 การทบทวนจะช่วยเพิ่มความจำผู้สอนควรจัดให้มีการทบทวนเป็นขั้นตอนหรือทบทวนทันทีหลังจากจบเรื่องหนึ่ง ๆ จะช่วยให้เกิดความทรงจำและกันลืมได้

2.3.4.12 ความรู้ใหม่ ๆ ที่เข้ากับเจตคติค่านิยมหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็ว

2.3.4.13 การสอนในสิ่งซึ่งเป็นความต้องการของผู้เรียนละผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ทันทีจะมีผลทางการเรียนรู้มาก

2.3.4.14 การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางเป้าหมายในการเรียนรู้มีเครื่องมือที่ประเมินตนเองว่าได้ก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายมากน้อยเพียงใดจะช่วยให้การเรียนรู้ราบรื่นและสะดวกขึ้นนอกจากนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ก็เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และพร้อมที่จะฝึกฝนปฏิบัติ

2.3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike

Thorndike เป็นนักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกันเกิดที่รัฐแมสซาชูเซตสหรัฐอเมริกาได้ศึกษาที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องสติปัญญาของสัตว์ซึ่งเป็นการทดลองที่มีชื่อเสียงมากและได้ให้กำเนิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (S) กับการตอบสนอง (R) และมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับ

การตอบสนองที่มักจะออกมาตามรูปแบบต่างๆหลายรูปแบบแต่ผู้เรียนจะเลือกตอบสนองที่ตนเองเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด (อารี พันธุ์ณี, 2538, น. 121 - 122) หรือจะกล่าวได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคค์เป็นสร้างความสัมพันธ์และสร้างเงื่อนไขให้เกิดขึ้นคือผู้เรียนจะถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าให้ตอบสนองด้วยการทำอย่างใดอย่างหนึ่งถ้าการตอบสนองนั้นเป็นการตอบสนองที่เกิดขึ้นควบคู่กับการชอบหรือความพึงพอใจด้วยแล้วการสนองตอบนั้นจะถูกจดจำได้เป็นเวลานานและจะเกิดซ้ำ (พรสุข หุ่นนิรันดร์, 2534, น. 92) ซึ่งได้อธิบายเป็นกฎการเรียนรู้ของธอร์นไคค์สรุปได้ดังนี้

2.3.5.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพถ้าผู้เรียนมีความพร้อมก็จะสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วและมีผลดีผู้สอนจะต้องปรับบทเรียนและสิ่งที่จะสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและตามความเหมาะสมความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจเป็นสำคัญถ้าเกิดความพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้เกิดการเรียนรู้หรือการทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักไปไปได้

2.3.5.2 กฎแห่งการฝึกฝน (Law of Exercise) กล่าวถึงการสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อย ๆ จะต้องเกิดความเข้าใจในเหตุผลอย่างแท้จริงก่อนซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กฎย่อยคือ

1) กฎแห่งการใช้ (Law of Used) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วย่อมมีการกระทำหรือนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มั่นคงถาวร

2) กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disused) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้ที่มั่นคงถาวรหรือในที่สุดก็เกิดการลืมจนไม่เรียนรู้อีกเลย

2.3.5.3 กฎแห่งผลที่พอใจ (Law of Effect) กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วถ้าได้รับผลที่พึงพอใจผู้เรียนย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไปแต่ถ้าไม่ได้รับผลที่ไม่พึงพอใจผู้เรียนก็ไม่อยากจะทำซ้ำหรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ได้ดังนั้นถ้าจะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองมั่นคงถาวรต้องให้ผู้เรียนได้รับผลที่พึงพอใจซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละคน

สำหรับด้านการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ปี ค.ศ. 1928 Thorndike ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 14 – 50 ปีโดยการให้ปฏิบัติงานต่างๆ หลายๆด้านที่ไม่เคยได้รับการฝึกหัดมาก่อนผลการทดลองได้บ่งชี้ถึงความเชื่อเก่า ๆ ที่ว่าหลังอายุ 20

ปีแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงนั่นคืออายุของบุคคลมิได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้เลย (เชิขรศรี วิวิชสิริ, 2534, น. 140) ดังนั้น

Thorndike จึงได้พิมพ์เผยแพร่ผลงานของตนเองมีชื่อว่า“การเรียนรู้ของผู้ใหญ่” (Adult Learning) ซึ่งมีข้อสรุปว่าผู้ใหญ่มีความสามารถในการเรียนรู้ได้และต่อมาในปี ค.ศ. 1935 ก็ได้พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับความสนใจของผู้ใหญ่ (Adult Interest) โดยหนังสือทั้ง 2 เล่มเน้นให้เห็นว่าผู้ใหญ่สามารถที่จะเรียนรู้ได้และกระบวนการเกี่ยวกับความสนใจและความสนใจและความสามารถของผู้ใหญ่มีความแตกต่างออกไปจากการเรียนรู้ของเด็กเป็นอันมาก

2.3.6 หลักการสอนผู้ใหญ่ของโนลต์ (Andragogy)

Andragogy เป็นคำใหม่ใน วงการศึกษาถึงแม้ว่าจะมีการใช้ศัพท์นี้มาแล้วบ้างในประเทศเยอรมันตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1833 และได้รับความนิยมมากขึ้นในประเทศยูโกสลาเวียฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ฮอลแลนด์คนที่นำเอาศัพท์นี้ไปใช้ในสหรัฐอเมริกาคือ Knowles เมื่อ ค.ศ. 1968 ทำให้ศัพท์ Andragogy เป็นที่รู้จักในวงการศึกษาผู้ใหญ่ทั่วโลก

คำว่า Andragogy มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Andr แปลว่าคนหรือผู้ใหญ่และ Angos แปลว่าการนำหรือผู้นำดังนั้น Andragogy จึงหมายถึงการนำความรู้ทั้งทางด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์มาช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้หรือช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2533, น. 158 ; อ้างถึงใน Khowles, 1978 ; The Modern Practice of Adult Education, pp.55 - 59) ได้แสดงความเห็นว่าลักษณะสำคัญและลักษณะเด่นเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่แตกต่างจากเด็กมี 4 ข้อคือความเข้าใจตนเองประสบการณ์ความพร้อมและการรู้คุณค่าของเวลาดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านมโนภาพแห่งตนข้อสันนิษฐานนี้คือบุคคลเจริญเติบโตและบรรลุวุฒิภาวะไปสู่มโนภาพแห่งตนจากการอาศัยหรือพึ่งพามบุคคลอื่น ๆ ในวัยเด็กทารกและนำไปสู่การเป็นผู้นำตัวเองได้มากขึ้นทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่คาดว่าจุดที่บุคคลบรรลุความสำเร็จในด้านมโนภาพแห่งตนในทางการเป็นผู้นำตนเองก็คือลักษณะทางจิตวิทยาของการเป็นผู้ใหญ่ถ้าหากเขาเกิดความรู้สึกว่าตัวเองไม่ได้รับการยอมรับในสถานการณ์ต่าง ๆ เลยเขาอาจจะเกิดความเคร่งเครียดและอาจจะต่อต้านและสิ่งที่สำคัญก็คือต้องพยายามทำให้ผู้ใหญ่เกิด "Self - Directing" ในการเรียนการสอนให้มากที่สุดด้วย

2. บทบาทของประสบการณ์ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับประสบการณ์เชื่อว่าบุคคลที่เริ่มบรรลุวุฒิภาวะเขาก็จะได้สะสมประสบการณ์ที่กว้างขวางมากขึ้นซึ่งประสบการณ์นั้นนับว่าเป็นแหล่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งสำหรับการเรียนรู้รวมทั้งเป็นการช่วยขยายโลกทัศน์ของผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทั้งหลายด้วย

3. ความพร้อมในการเรียนคือบุคคลจะมีวุฒิภาวะและเกิดความพร้อมในการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางชีววิทยาและแรงกดดันทางด้านความต้องการเกี่ยวกับวิชาการ ส่วนที่เกิดความพร้อมมากขึ้นก็คือผลพัฒนาของภาระหน้าที่ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาททางสังคม ความแตกต่างกันในการสอนผู้ใหญ่ที่เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ถ้าหากเขาเกิดความต้องการในการสร้างให้เกิดความพร้อมนั้นนอกจากจะดูพัฒนาด้านความพร้อมแล้วยังมีวิธีการกระตุ้นในรูปแบบของการกระทำได้อาจจะในลักษณะของความมุ่งหวังในระดับสูงและกระบวนการวินิจฉัยในตัวเองอย่าง Clend (1980) ได้พัฒนายุทธศาสตร์ที่ได้ประสบผลสำเร็จอย่างสูงสำหรับการช่วยให้ผู้ใหญ่พัฒนาตัวเองซึ่งเขาเรียกว่า "แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์"

4. การส่งเสริมให้การเรียนรู้มีความเหมาะสมผู้ใหญ่ส่วนมากมักจะมีการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลางความแตกต่างที่เห็นได้ชัดนี้เป็นผลลัพธ์มาจากความแตกต่างของการเห็นคุณค่าของเวลานั้นเองผู้ใหญ่เข้ามาเรียนและยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการศึกษาก็เพราะว่าเขาขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาปัจจุบันดังนั้นเขาจึงต้องการที่จะนำไปใช้ในอนาคตอันใกล้หรือโดยเร็วที่สุดที่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีทันใดดังนั้นเขาจึงต้องการได้รับการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามแนวคิดของโนลส์ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีมี 12 ประการดังนี้

1. มีความเข้าใจและเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายของวิชาที่เรียนนั่นคือถ้าต้องการให้ผู้ใหญ่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วเขาควรจะได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปของวิชานั้นโดยที่เขาต้องมองเห็นภาพโดยรวมได้อย่างชัดเจนและทิศทางที่จะดำเนินไปในการเรียนรู้ดังนั้นจึงมีความสำคัญในการอธิบายถึงรายละเอียดของวิชาเป้าหมายที่แจ่มชัดให้ผู้เรียนได้รับทราบในการพบกันครั้งแรกนอกจากนั้นถ้าหากว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนอยู่แล้วเขาก็จะมีส่วนในการตั้งเป้าหมายเฉพาะของการเรียนวิชานั้น ๆ ผู้เรียนย่อมจะเกิดความมั่นใจว่าการสอนเป็นไปในทิศทางที่เขาต้องการทราบการอภิปรายปัญหาทั้งหลายในตอนต้นวิชาจะช่วยให้แลเห็นเป้าหมายเฉพาะเจาะจงและมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วย

2. มีความต้องการที่จะเรียนรู้ นักการศึกษาผู้ใหญ่มักจะคาดคะเนว่าผู้เรียนส่วนมากมาเข้าเรียนด้วยความต้องการที่จะเรียนเนื่องจากว่าโดยทั่วไปแล้วเขามักจะเข้ามาด้วยความสมัครใจอย่างไรก็ตามในบางครั้งครูที่สอนผู้ใหญ่ก็อาจจะต้องเผชิญกับการให้กำลังใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนด้วยความต้องการนี้ต้องเกิดจากความรู้สึกว่าตัวเองมีความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จได้โดยการได้รับความเห็นใจและเข้าใจจากครูผู้สอน

3. บรรยากาศในการเรียนการสอนและสถานการณ์ของการเรียนรู้ควรเป็นกันเอง เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่งผู้สอนควรมีความรับผิดชอบในการสร้างบรรยากาศและอำนวยความสะดวกสำหรับอภิปรายในกลุ่มทัศนคติ การยอมรับและความเคารพยกย่องจะเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญของครูผู้สอนในการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองนอกจากนั้นแล้วครูผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยกันได้โดยการให้ผู้เรียนแนะนำตัวกันเองและให้อธิบายรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับประสบการณ์และความสนใจถ้าหากผู้สอนแสดงบทบาทของตัวเองในฐานะผู้เรียนมากกว่าความเป็นผู้สอนแล้วเขาย่อมจะได้รับความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

4. สภาพการณ์ทางกายภาพทั่ว ๆ ไปควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียนได้แก่การจัด โต๊ะเก้าอี้และเครื่องมือเครื่องใช้ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบายตามที่ผู้เรียนต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่างเช่นถ้าต้องการให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเสรีแล้วผู้เรียนควรหันหน้าเขาหากันเพื่อจะได้อภิปรายอย่างเต็มที่

5. ผู้เรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการเรียนและความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้เพราะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้คือการกระทำถ้าหากผู้เรียนได้กระทำบางอย่างหรือพูดแสดงความคิดเห็นบางอย่างก็ย่อมจะดีกว่าการที่เพียงแต่นั่งเฝ้ามองดูคนอื่น ๆ หรือนั่งฟังคนอื่น ๆ พูดเฉย ๆ เท่านั้น โดยทั่วไปนั้นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาจะเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนจะเรียนได้มากขึ้นถ้าหากเขารู้สึกว่าตัวเองต้องมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการภายในกลุ่มด้วยเหตุนี้ผู้สอนที่ฉลาดควรจะใช้วิธีการหลาย ๆ ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มกลุ่มที่สามารถจัดดำเนินการได้ด้วยตัวเองจะได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่ต้องอาศัยครูผู้สอน

6. การเรียนรู้ควรจะมีสัมพันธภาพเกี่ยวข้องและใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ในการเสนอแนวความคิดและความรู้นั้นถ้าหากมีความหมายต่อผู้เรียนแล้วผู้สอนควรจะได้ปรับให้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนทั้งหลายด้วยผู้ใหญ่ว่าโดยทั่ว ๆ ไปนั้นเรียนโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิมหรือด้วยการโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ยังไม่รู้ไปหาสิ่งที่รู้แล้วนอกจากนั้นประสบการณ์ของผู้เรียนที่เสนอต่อชั้นเรียนนับว่าเป็นแหล่งของความรู้ที่มีคุณค่ามากสมาชิกของชั้นเรียนผู้ใหญ่ผู้นั้นมักจะมีประสบการณ์ที่มีคุณค่าแตกต่างกันออกไปที่จะทำให้อะไร ๆ คนได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย

7. ครูผู้สอนควรจะรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดีถ้าหากครูจะช่วยแนะนำแนว การเรียนการสอนให้ได้ผลดีเขาจะต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างเชี่ยวชาญต้องรู้ถึงเอกสารและ ตำราทางวิชาการในสาขานั้นอย่างดีเพื่อจะได้ช่วยแนะนำแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียนที่จะ ได้ค้นคว้า ต่อไปรวมทั้งจะได้จัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมด้วย

8. ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอนและการสอนวิชานั้น ๆ ด้วยโดยที่ความกระตือรือร้นนั้นสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อีกด้วยครูที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ตนเองมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการสอนจะมีผลทำให้นักเรียนเป็นผู้กระตือรือร้นและเอา ใจใส่ในการเรียนด้วยความกระตือรือร้นนั้นนับว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้

9. ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ไปตามระดับความสามารถของตนเนื่องจากในชั้นเรียน ของผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างในด้านของประสบการณ์ศึกษาความถนัดทางการเรียนความ สนใจและความสามารถอย่างมากมาดั่งนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรจะได้คิดถึง ความแตกต่าง ระหว่างบุคคลในแง่ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วสำหรับผู้ที่เรียนได้เร็วก็อาจจะกระตุ้นให้เรียนด้วยความ ก้าวหน้าเช่นให้เรียนโดยโครงการเฉพาะตัวส่วนผู้ที่เรียนช้าก็ควรได้รับความมั่นใจว่าการเรียน ของผู้ใหญ่ไม่ใช่การเรียนเพื่อแข่งขันกันกับคนอื่น ๆ แต่ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าของตัวเอง

10. วิธีการสอนที่ใช้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ควรแตกต่างและแปรผันกันไปในแต่ละ โอกาสหรือสถานการณ์ของการสอนครูสามารถเลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความ เหมาะสมตัวอย่างเช่นการสอนถึงปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหรือบ้านพักในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ครูผู้สอนอาจจะใช้วิธีการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านั้นประกอบกับการฉายภาพยนตร์การ อภิปรายปัญหาต่าง ๆ จากสมาชิกภายในกลุ่มรวมทั้งการจัดทัศนศึกษาประกอบครูที่ดีและมีความ ชำนาญการสอนจะสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามสถานการณ์และความต้องการของ ผู้เรียนเพราะว่าการทำเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ตลอดเวลาและเป็นไปตามความแตกต่างของบุคคลด้วย

11. ครูผู้สอนควรมีความรู้ลึกซึ้งทางการเจริญงอกงามนับว่าเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญต่อทัศนคติของครูที่เขาควรยอมรับว่าประสบการณ์ในด้านการสอนนั้นช่วยทำให้เขามี โอกาสในการพัฒนาตัวเองถ้าหากครูกคิดว่าตัวเองเป็นเสมือนผู้เรียนคนหนึ่งด้วยแล้วปฏิสัมพันธ์ที่มี ต่อผู้เรียนจะเป็นการกระตุ้นได้มากกว่าการที่เขามีความคิดว่าตัวเองมีความรู้ดีที่สุุดนอกจากนั้นแล้ว ทัศนคติของครูยังเป็นพลังที่เข้มแข็งในการชี้ถึงบรรยากาศของกลุ่มและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

12. ครูผู้สอนควรมีแผนงานที่ยืดหยุ่น ได้เกี่ยวกับการสอนซึ่งจะช่วยให้ทั้งครูและผู้เรียนได้มีแนวความคิดที่เด่นชัดว่าเขากำลังทำอะไรอยู่และจะทำอะไรต่อไปถ้าหากสามารถเปลี่ยนแปลงการสอนได้โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ตกลงร่วมกันซึ่งไม่ควรกำหนดจะไม่ตายตัวและแผนการสอนนั้น ๆ อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปพัฒนาการและการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่เป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรงซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนทั้งผู้บริหารเจ้าหน้าที่และครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งทั้งจิตวิทยาการพัฒนาการจิตวิทยาผู้ใหญ่และทฤษฎีการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จซึ่ง โนลส์ได้เสนอไว้แล้วคือความต้องการและความสนใจสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่การวิเคราะห์จากประสบการณ์การที่ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเองตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคลสาระสำคัญจากทฤษฎีนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ได้นำไปประยุกต์กับเทคนิคการสอนผู้ใหญ่และสิ่งสำคัญที่ไม่ควรละลืมคือครูผู้สอนผู้ใหญ่ควรจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น

2.4 ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.4.1 ความหมายของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้หลายท่านซึ่งแต่ละท่านอาจจะเรียกแตกต่างกันออกไป ดังนี้

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, น. 174-175) ได้กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างคำว่าชุดการเรียนรู้ และคำว่าชุดการสอนเป็นคำที่ใช้มาแต่ดั้งเดิม แต่การใช้ว่าชุดการสอนทำให้ครูเกิดแนวคิดว่าสื่อการเรียนทั้งหลายที่จัดรวบรวมไว้เพื่อให้ครูเป็นคนลงมือใช้ ดังนั้นผู้ที่ทำกิจกรรมก็คือครู ผู้เรียนเป็นฝ่ายฟังและสังเกต ในปัจจุบันนักการศึกษาจึงหันมาใช้คำว่า “ชุดการเรียนรู้” เพื่อเข้าถึงแนวทางการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สื่อต่าง ๆ ในชุดการเรียนรู้เพื่อการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลให้ครูลดบทบาทในการเรียนการสอนและสามารถนำไปใช้ในการซ่อมเสริมด้วยตนเองได้ ชุดการเรียนรู้เป็นระบบสื่อประสมให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้สื่อที่สัมพันธ์กับเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเรียนในลักษณะนี้ให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้สื่อต่าง ๆ ในชุดการเรียนรู้เพื่อการศึกษาด้วยตนเองเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน

พจนานุกรมศัพท์ (2529, น. 29) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็นสื่อสำเร็จรูป เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผู้เรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดและสามารถของตนเอง และทราบผลการปฏิบัติของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของการเสริมแรงให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายหรือท้อถอยในการเรียน

ชะรัตน์ มงคลลิขิต (2533, น. 17) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การผลิตสื่อการเรียนการสอนในลักษณะสื่อประสม เช่น รูปภาพประกอบคำบรรยาย บทเรียนโปรแกรม ฯลฯ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

รัมภา อัครศักดิ์ศรี (2533, น. 17) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ เครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนที่สนใจ ทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่ม ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ สุขปรีดี และสุระ สนั่นเสียง (2536, น. 14) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึงการรวบรวมสื่อการเรียนสำเร็จรูป ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากชุดการเรียนรู้ด้วยความสะดวกเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ชุดการเรียนรู้จะต้องประกอบด้วยสื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน ซึ่งอาจจะเป็นสื่อหลายอย่างตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจาก 1) ใช้สื่อตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ 2) เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 3) เหมาะสมกับลักษณะการตอบสนองของผู้เรียนที่คาดหวังจะได้รับ 4) เป็นสื่อที่พอจะจัดหาได้

เพลินพิศ ชุนนะวรรณ (2538, น. 19) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าหมายถึง สื่อการเรียนชนิดหนึ่งซึ่งมีกระบวนการเบ็ดเสร็จในตัวทั้งเนื้อหา กิจกรรมและภาพประกอบวิธีการเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน

เพ็ญศรี สร้อยเพชร (2542, น. 3) กล่าวว่า บทเรียนสำหรับเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือ บทเรียนสำเร็จรูปหรือบทเรียนโปรแกรม หมายถึง บทเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง โดยมีการแบ่งเนื้อหาของบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ สั้นกะทัดรัด ซึ่งเรียกว่า กรอบหรือเฟรม และแต่ละกรอบประกอบด้วย คำอธิบายหรือเนื้อหา แบบทดสอบ และเมื่อผู้เรียนตอบคำถามแล้วก็จะทราบคำตอบที่ถูกต้องที่เฉลยไว้ในกรอบทันที

กิดานันท์ มะลิทอง (2543, น. 94 – 95) กล่าวถึง ชุดการเรียนรู้หรือ สื่อประสม ว่าเป็นการนำวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาผลิตเป็นสื่อชุดประสม โดยผลิตขึ้นตามขั้นตอนการใช้ของระบบการสอนโดยจัดเป็นชุดการเรียนรู้ของแต่ละวิชาสำหรับผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดการ

เรียนแต่ละชุดจะมีลักษณะหรือประกอบด้วยสื่ออะไรบ้างนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของบทเรียนและวัตถุประสงค์ของการใช้ โดยทั่วไปชุดการเรียนจะประกอบด้วย 1) คู่มือสำหรับผู้เรียน 2) คำสั่ง 3) เนื้อหาบทเรียน จัดอยู่ในรูปของหนังสือบทเรียน หรือวัสดุกราฟิก บทเรียนคอมพิวเตอร์ ฯลฯ 4) กิจกรรมการเรียนที่กำหนดให้ค้นคว้าต่อจากที่เรียนไปแล้ว เพื่อความรู้ที่กว้างขวาง และ 5) แบบทดสอบเพื่อการประเมินผล

จากการที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้อย่างชัดเจน สามารถสรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้อย่างชัดเจน หมายถึง ชุดการเรียนที่เป็นสื่อประสมที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ใช้เป็นบทเรียนที่สำเร็จในตัวเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ประกอบด้วยคำแนะนำในการใช้บทเรียน วัตถุประสงค์การเรียน กิจกรรมการเรียน การทดสอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมการเรียนตามรูปแบบของบทเรียนด้วยตนเอง ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และบรรลุจุดประสงค์ของชุดการเรียนนั้น

2.4.2 ความสำคัญของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ เป็นชุดที่ช่วยเพิ่มความรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนในคำแนะนำของแต่ละชุด ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์โดยตรงตามความต้องการ ตามความสามารถของผู้เรียน ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521, น. 121) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี
2. ได้รับความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเองและสังคม
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีความรับผิดชอบต่อตนเองละสังคม
4. เป็นการสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้เรียน เพราะชุดการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบอ่านได้ทันที
5. ทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการเรียนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้เรียนจะมีสภาพหรือความขัดข้องทางอารมณ์มากนักน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน เนื่องจากชุดการเรียนรู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนผู้สอน แม้ผู้สอนจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากชุดการเรียนรู้ที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว

7. กรณีที่ครูประจำรายวิชาไม่สามารถเข้าสอนตามปกติได้ ครูอื่นก็สามารถสอนแทน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ได้ มิใช่เข้าไปนั่งคุมชั้นและปล่อยให้ นักเรียนอยู่เฉยๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนไม่ต้องเตรียมตัวมาก

8. สำหรับชุดการเรียนรู้ทางไกลและชุดการเรียนรู้รายบุคคล จะช่วยให้ การศึกษามวลชนสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนได้เองที่บ้านไม่ต้อง เสียเวลาและประหยัดค่าใช้จ่าย

ลัดดา สุขปรีดี (2523, น. 33-34) กล่าวถึงความสำคัญของชุดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ ชุดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนจะสร้างขึ้นให้นักเรียนใช้ นักเรียนจะทำตามคำแนะนำที่บอกไว้ในชุดการเรียนรู้ นั้น ๆ ด้วยตนเอง

2. สร้างขึ้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ชุดการเรียนรู้จะถูกสร้างขึ้นเป็น รายวิชา แต่ละวิชาจะแบ่งออกเป็นหน่วยย่อย เป็นชุดการเรียนรู้ชุดหนึ่ง ซึ่งเนื้อหาจะเรียงเป็นลำดับ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ง่าย ๆ ไปหายากและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนแต่ละ หน่วยที่ตนเองชอบและสนใจได้ตามความต้องการและความสามารถและประสบการณ์เดิม จะเรียน อย่างใดก่อนและอย่างไร และจะเรียนได้ให้ก้าวหน้าไปเท่าใดก็ได้ไม่มีขีดจำกัด ในชุดการเรียนรู้ เรียนเมื่อจบแต่ละหน่วยแล้วมีโอกาสติดตามหน่วยต่อไปได้ตามความสามารถของผู้เรียนนั้น ๆ

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเองเป็นขั้นตอนและจะ รับรู้ประสบการณ์แห่งความสำเร็จเป็นการเสริมแรงที่ทำให้อยากเรียนในขั้นต่อไป

4. สร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน จะเรียนที่ไหน เมื่อไร ใช้เวลามากน้อยเพียงใดก็ได้ซึ่งไม่เหมือนกัน หรือไม่ต้องเรียนไปพร้อม ๆ กัน

สันทัด ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข (2525, น. 199) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า

1. ช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่เพราะชุดการเรียนรู้จะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนมากที่สุด

2. ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง และเรียนได้ตาม ความสามารถ ความสนใจของตนเอง รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
 4. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้ในแนวเดียวกัน
 5. ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของครู ชุติการเรียนรู้สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอด ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือขัดข้องทางอารมณ์ มากน้อยเพียงใด
 6. ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของครู เนื่องจากชุกการเรียนรู้ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาได้ ดังนั้นครูพูดไม่เก่งก็สามารถสอนให้มีประสิทธิภาพได้
 7. ช่วยให้ผู้วัดผลการเรียนรู้ได้ตามความมุ่งหมาย
 8. ช่วยลดภาระและสร้างความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุกการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่และสามารถนำไปใช้ได้ทันที
 9. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครูผู้ชำนาญเพราะชุกการเรียนรู้ช่วยผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง หรือต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย
 10. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้แบบต่อเนื่องหรือการศึกษานอกระบบ เพราะชุกการเรียนรู้สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ทุกสถานที่ทุกเวลา
 11. แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะชุกการเรียนรู้สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และโอกาสเอื้ออำนวยแก่ผู้เรียนซึ่งแตกต่างกัน
 12. เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
- บุญเกื้อ ควรหาเวช (2530, น. 84) กล่าวถึงความสำคัญของชุกการเรียนรู้ไว้ดังนี้
1. ส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถ ตามความสนใจ และโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน
 2. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู เพราะชุกการเรียนรู้ช่วยผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย
 3. ช่วยในการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเพราะผู้เรียนสามารถนำชุกการเรียนรู้ไปใช้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา
 4. ช่วยลดภาระและสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุกการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที
 5. เป็นประโยชน์ในการเรียนแบบศูนย์การเรียน
 6. ช่วยให้ผู้วัดผลผู้เรียนได้ตามความมุ่งหมาย

7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและรับผิดชอบต่อสังคม

8. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

9. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเคารพ นับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น

อัญชญา โปธิพลากร (2545, น. 84) กล่าวถึงความสำคัญของชุดการเรียนรู้ว่า ชุดการเรียนรู้ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาและปฏิบัติตามกิจกรรมจากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถของแต่ละคน นอกจากนี้ยังทราบผลการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน และยังสามารถกลับไปศึกษาเรื่องที่ตนยังไม่เข้าใจใหม่ได้ ส่วนด้านการสอนของครู ช่วยให้ครูสอนด้วยความมั่นใจและมีความพร้อมในการสอนมากขึ้น มีความสะดวกในการสอน เพราะไม่ต้องเสียเวลาในการเตรียมและผลิตสื่อการสอน ครูสามารถนำชุดการเรียนรู้ไปใช้สอนได้ทันที

จากความสำคัญของชุดการเรียนรู้ที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าชุดการเรียนรู้เป็นการรวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนรู้ ในการเรียนในลักษณะนี้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้จึงเหมาะที่จะนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้

2.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองได้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดจุดประสงค์ในการเรียน กำหนดวิธีการเรียน เนื้อหาเวลา พร้อมทั้งรูปแบบของการประเมินผลการเรียน โดยปราศจากการควบคุมโดยตรงจากครูผู้สอน การเรียนด้วยตนเองนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสรภาพในการเลือกวิธีการเรียนของตนเองได้

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532, น. 73 – 79) กล่าวว่าไว้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. สมัครงใจที่จะเรียนด้วยตนเอง มิได้เกิดจากการบังคับแต่มีเจตนาที่จะเรียนเพราะความอยากรู้

2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตัวเอง กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่า สิ่งที่จะเรียน คืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนด

เป้าหมายวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ และวิธีการประเมินความรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดการ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถสามารถตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และบทบาทในการเป็นผู้เรียนที่ดี

3. ผู้เรียนต้องรู้วิธีการที่จะเรียน นั่นคือ ผู้เรียนควรทราบขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเองรู้ว่าเขาจะไปสู่จุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

นอกจากนี้ Dickinson (1994, pp. 8-15) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่าการเรียนเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลไม่มีใครสามารถเรียนแทนกันได้ ในส่วนของการเรียนนั้นการเรียนที่ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากการจัดระบบวัสดุการเรียน บทเรียน แบบฝึกหัด การประเมินการเรียนที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการเรียนแบบเดิมนั้นมีครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมและจัดระบบการเรียน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนอื่น ๆ ในชั้นเรียนทั้งนี้หมายถึงรวมถึงการกำหนดเป้าหมายการเรียน ตัดสินใจเกี่ยวกับวัสดุการเรียน และวิธีจัดหาวัสดุในการเรียน เก็บบันทึกข้อมูล ประวัติ จัดกลุ่มผู้เรียนและอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนด้วยตนเองนั้น เป็นแนวทางที่ผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียน รวมทั้งการจัดการเรียนของเขาเองด้วยผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเองเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งสามารถรับผิดชอบด้วยตนเองทั้งหมด

ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดของ Dickinson (1994, pp. 18-35) ได้กล่าวถึงเหตุผลของการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เหตุผลในทางปฏิบัติ เป็นสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาจากหลายสาเหตุ เช่น ระยะห่างไกล มีภาระการทำงานที่จำเป็นต้องกระทำหรือร่างกายพิการไม่สามารถมาเรียนได้

2. ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปหลาย ๆ ด้าน เช่น ความถนัด สติปัญญา ยุทธวิธีในการเรียนรู้ สติปัญญาของผู้เรียนแต่ละคนก็แตกต่างกัน และส่งผลกระทบต่อลักษณะการเรียนของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบเดิมเพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ไปพร้อมกันจึงมักไม่ประสบผลสำเร็จ

3. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียน ผู้เรียนสามารถรับผิดชอบการเรียนด้วยตนเองได้ สามารถกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนของตน มีเทคนิคในการเรียนคือ มองในสิ่งที่ตนเรียนอย่างเป็นระบบ ควบคุมการเรียนของตน ประเมินความสามารถ ทบทวนและแก้ไขเพื่อให้การเรียนของตน

มีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลและการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นเป้าหมายทางการสังคมที่มีต่อการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ

4. แรงจูงใจ การเรียนรู้ด้วยตนเองและแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ซึ่งส่วนประกอบที่สำคัญของแรงจูงใจมีดังต่อไปนี้ 1) แรงจูงใจภายนอก เป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนที่ครูต้องจัด หรือพยายามเสริมแรง หรือบังคับให้ตรงจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจภายนอกมีหลายประการ เช่น ครูหรือผู้ให้การศึกษา สัญญาการเรียนบันทึกผลการทำกิจกรรมการเรียน การประเมินผลการเรียนด้วยตนเองหรือการประเมินผลการเรียนจากเพื่อน การทดสอบ และการประเมินผลของรายวิชา หรือการประเมินผลการจบหลักสูตรการเรียน 2) แรงจูงใจภายใน มีความสำคัญต่อการเรียนด้วยตนเอง โดยมีปัจจัยหลักหลายประการ คือความตระหนักถึงความต้องการและเป้าหมายของผู้เรียนแต่ละคน การได้รับประสบการณ์การเรียนที่ตรงกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ความพึงพอใจในฐานะที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีอิสระในการเลือกยุทธวิธีการเรียนที่ชอบ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเรียนและการค้นหาปัญหาในการเรียนของผู้เรียน ปัจจัยดังกล่าวควรจะเป็นผู้รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้เรียนให้ใช้ยุทธวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากการใช้ยุทธวิธีที่ไม่เหมาะสม โดยการปรึกษาหารือกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน

2.3.4 สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักวิชาการได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

Kamel (1995, p. 19) and Tomlinson (1998, p. 320) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า หมายถึง สื่อที่จัดเตรียมไว้สำหรับผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล เป็นคู่ หรือเป็นกลุ่ม ตามความต้องการของตนเอง ในเวลาที่ต้องการหรือตามศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง โดยที่ไม่มีการควบคุมจากครูโดยตรง เป็นสื่อที่มีคำสั่งและคำชี้แจงในตัวเองสื่อที่จัดเตรียมไว้นั้นควรเป็นสื่อที่จัดให้เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน และ Sheerin (1994, p. 24) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมอีกว่า สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มักประกอบด้วยกิจกรรมหรือเนื้อหาซึ่งมีคำถามหรือชิ้นงานซึ่งผู้เรียนสามารถตรวจสอบด้วยตนเองได้ ซึ่งหมายถึงตัวสื่อจะต้องมีคำเฉลยจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้เรียน

จากความหมายของสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสรุปได้ว่าหมายถึง สื่อที่สามารถสนองตอบความต้องการของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ และไม่มีการควบคุมจากครูโดยตรง ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมและตรวจสอบงานได้ด้วยตนเอง

ประเภทของสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดของนักวิชาการ ได้แก่ Dickinson (1994, pp. 68-87) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองว่ามี 3 ประเภท คือ

1. สื่อสภาพจริง เป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการเรียนได้โดยตรงกับความ ต้องการเฉพาะทางของตนเอง ผู้เรียนสามารถอ่านเนื้อหาที่ต้องการศึกษาซึ่งเป็นการดึงดูดให้สนใจ ในการเรียนรู้และทำให้ไม่เสียเวลาในการอ่านเนื้อหาอันที่ไม่เกี่ยวข้อง สื่อประเภทนี้อาจได้จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เพลง รายการทางโทรทัศน์ เป็นต้น

ข้อจำกัดของสื่อประเภทนี้คือสื่อส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับ เริ่มต้น เพราะเนื้อหาและคำศัพท์มักจะยากเกินความสามารถของผู้เรียน และเป็นปัญหาสำหรับครู ในการเตรียมสื่อ

2. สื่อในเชิงพาณิชย์ เป็นสื่อที่จัดเตรียมไว้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะหรืออาจมีลักษณะที่ไม่ได้จัดเตรียมไว้โดยตรง แต่ต้องมีการปรับให้มีความเหมาะสมที่จะ ใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ข้อดีของสื่อประเภทนี้คือ เป็นสื่อที่ครอบคลุมทุกทักษะพร้อมที่จะ นำมาใช้ได้ทันทีที่มีคุณภาพและสามารถดึงดูดความสนใจมีสีสันสวยงาม มีการทดลองและตรวจสอบ ก่อนนำมาใช้

ข้อจำกัดของสื่อประเภทนี้คือ สื่อส่วนใหญ่มักจะเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อการ ใช้ในห้องเรียนมากกว่าการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสื่อที่มีการตอบคำถามปลายเปิดซึ่งต้องอาศัย คำแนะนำการควบคุมและตรวจสอบจากครู เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อการค้า จึงคำนึงถึงผู้เรียนทั่ว ๆ ไป เนื้อหาจึงไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น

3. สื่อที่เขียนขึ้น โดยเฉพาะสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสื่อที่จัดทำขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียน โดยครูซึ่งสามารถจัดให้ตรงกับจุดประสงค์ในการเรียน เหมาะสมกับ ระดับ วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลในรูปแบบของการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นสื่อที่สามารถ จัดทำได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนนอกจากนี้ยังสามารถอ้างอิงถึงสื่อที่เกี่ยวข้องที่สามารถ ค้นคว้าเพิ่มเติมได้

ข้อจำกัดของสื่อประเภทนี้คือ ต้องใช้เวลามากในการผลิตเพื่อให้มีคุณภาพ และต้องการการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องการออกแบบและการผลิตสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองตาม แนวคิดของนักวิชาการได้เสนอแนะไว้ดังนี้

Sheerin (1994, pp. 23-26) ได้เสนอแนะการออกแบบในการผลิตสื่อซึ่ง มีหลักเกณฑ์ดังนี้ 1) มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับความ ต้องการของตนเอง 2) มีเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ชัดเจนภาษาที่ใช้ในคำสั่งให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ด้วย ตนเองควรเป็นภาษาที่ง่ายและเหมาะสมกับระดับของผู้เรียนอาจมีตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็น

ชัดเจนยิ่งขึ้นหรืออาจใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนเพื่อมิให้ผู้เรียนเข้าใจผิดพลาดในการประเมินตนเอง 3) มีรูปแบบการนำเสนอที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน 4) มีกิจกรรมที่มีคุณค่าแก่การสนใจกิจกรรมที่จัดเตรียมไว้ในสื่อควรเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและมีความสนใจที่จะเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมเหล่านั้น 5) มีขั้นตอนให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้เรียนได้อย่างอิสระ ขั้นตอนการปฏิบัติควรชัดเจนสามารถให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง 6) มีข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความเข้าใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) ความสมดุลของสื่อการจัดเตรียมสื่อสำหรับผู้เรียนในแต่ละจุดประสงค์ควรมีความสมดุลกันในความยากง่ายของกิจกรรม

Dickin (1994, pp. 80-87) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะเฉพาะของการออกแบบสื่อไว้ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนนอกจากทำให้ผู้เรียนสามารถรู้ว่าตนเองกำลังเรียนรู้อะไรยังสามารถช่วยพัฒนาด้านความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วย 2) การรับรู้ภาษาอย่างมีความหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเองภาษาที่ใช้ในตัวสื่อควรควรเป็นภาษาที่มีความหมายและสามารถเข้าใจง่ายภาษาควรเหมาะสมกับระดับของผู้เรียนอาจมีรูปภาพคำอธิบายและการสรุปประกอบด้วย 3) กิจกรรมและสื่อที่หลากหลายงานหรือกิจกรรมที่จัดเตรียมให้ผู้เรียนควรเป็นกิจกรรมที่มีคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้ควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีศักยภาพแตกต่างกันได้เลือกเรียนตามความสนใจของตนเอง 4) สื่อที่มีความยืดหยุ่นเนื่องจากลักษณะการเรียนรู้และบุคลิกในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกันรูปแบบของสื่อควรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง 5) คำชี้แจงในการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสื่อที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองคำชี้แจงควรง่ายและเข้าใจได้อย่างชัดเจนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในระดับเริ่มต้นของผู้เรียน 6) คำแนะนำในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ควรนึกถึงในการผลิตสื่อ นอกเหนือจากคำชี้แจงผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำวิธีการทำแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมว่าทำอย่างไรรู้จักวิธีการวางแผนการเรียนรู้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและการจดบันทึกความก้าวหน้าในการเรียนรู้ 7) ข้อมูลย้อนกลับและการตรวจสอบการเตรียมข้อมูลย้อนกลับเช่นคำตอบหรือคำอธิบายเกี่ยวกับแบบฝึกหัดให้แก่ผู้เรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบคำตอบและรู้ว่าคำตอบที่ถูกต้องได้มาอย่างไร 8) การเก็บบันทึกการเก็บบันทึกข้อมูลในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญเพราะทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าคุณมีความก้าวหน้าในการเรียนในการบันทึกผู้เรียนอาจใช้บันทึกในรูปแบบของคะแนนจากการทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบหรือบันทึกเนื้อหาที่ตนได้เรียนรู้

9) ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องการรู้ความก้าวหน้าและความสำเร็จในการเรียนของตนซึ่งผู้เรียนอาจได้รับคำแนะนำจากครูในการดำเนินจุดประสงค์อื่นในการเรียนต่อไป

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมักประกอบด้วยกิจกรรมงานหรือคำถามที่ผู้เรียนสามารถตอบได้ด้วยตนเอง โดยมีคำตอบซึ่งจัดเตรียมไว้ นอกจากนี้ยังมีปรัชญาในการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนตระหนักในตนเองมีทักษะการคิดและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2.3.5 องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กิดานันท์ มะลิทอง (2540, น. 85) กล่าวว่าชุดการเรียนการสอนประกอบด้วย

1. คู่มือสำหรับผู้สอนในการใช้ชุดการสอนและสำหรับผู้เรียนในการใช้ชุดการเรียน

2. คำสั่งเพื่อกำหนดแนวทางในการสอนหรือการเรียน

3. เนื้อหาบทเรียนจัดอยู่ในรูปของสไลด์เทปบันทึกเสียงหนังสือบทเรียน ฯลฯ

4. กิจกรรมการเรียนเป็นการที่ให้ผู้เรียนทำรายงานกิจกรรมที่กำหนดให้หรือค้นคว้าต่อจากการเรียนไปแล้วเพื่อให้รู้กว้างขวางขึ้น

5. แบบทดสอบเป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ เพื่อการประเมิน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2537, น. 22 - 26) กล่าวถึงการผลิตชุดวิชาพอสรุปได้ว่าโดยทั่วไปชุดวิชาหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ ๆ 4 ส่วนดังนี้

1. กรอบชุดวิชาคือการกำหนดเค้าโครงภาพรวมของชุดวิชาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วยแผนการเรียนระดับชุดหรือแผนชุดวิชาและแผนระดับตอนหรือแผนตอน

2. สื่อประสมในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของชุดวิชาหนึ่ง ๆ ให้ยึดหลักบูรณาการโดยผ่านสื่อประสมซึ่งมีโครงสร้างดังนี้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้รับคำติชมทันทีที่ได้รับแนวเสริมและประสบการณ์ที่เน้นความภาคภูมิใจและเรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้นช้าหรือเร็วตามความสามารถความสนใจและความสะดวกของแต่ละบุคคล

3. กิจกรรมเมื่อเสนอเนื้อหาของแต่ละหัวเรื่องให้มีกิจกรรมแทรกอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งหรือตอนท้ายสุดของเรื่องเพื่อเน้นการเสริมความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาหลังจากที่ได้ศึกษาส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของเรื่องนั้นแล้วและควรมี “แนวตอบ” ของกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาเปรียบเทียบคำตอบของตนว่าถูกต้องหรือไม่

4. การประเมินผลในการประเมินคว่านักศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้จากการสอนมากน้อยเพียงใดโดยอาจประเมินจาก

4.1 แบบประเมินก่อนเรียน – หลังเรียน

4.2 กิจกรรมท้ายเรื่อง

4.3 กิจกรรมเสริมประสบการณ์

4.4 การสอบไล่

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะแต่ละข้อนั้นได้สรุปสิ่งสำคัญต่าง ๆ ไว้ครบถ้วนไม่สลับซับซ้อนเข้าใจได้ง่าย

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536, น. 265) กล่าวว่าองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่คล้าย ๆ กันคือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 3) แบบทดสอบก่อนเรียน 4) การวิเคราะห์แบบทดสอบก่อนเรียน 5) ความรู้พื้นฐาน 6) โปรแกรมการเรียน 7) แบบทดสอบการประเมินตนเอง 8) การวิเคราะห์แบบทดสอบการประเมินตนเองอ้างอิงปัญหาและการประยุกต์นำไปใช้

Houston (1972, pp. 10 – 15) ได้ระบุว่าชุดการเรียนรู้ต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ

1. คำชี้แจงเป็นส่วนที่อธิบายความสำคัญของบทเรียนขอบข่ายของชุดการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนควรมีก่อนเรียนและขอบข่ายของกระบวนการทั้งหมด
2. จุดมุ่งหมายหมายถึงข้อความที่ชัดเจนซึ่งกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนควรจะประสบความสำเร็จหลังการเรียนแล้ว
3. การประเมินผลเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบว่าผู้เรียนมีความรู้อยู่ในระดับใดและเพื่อดูว่าผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด
4. การกำหนดกิจกรรมการกำหนดแนวทางและวิธีการเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย
5. การประเมินขั้นสุดท้ายเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้หลังจากที่เรียนไปแล้ว

จากความหมายและองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ยึดหลักในเรื่องการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลางความแตกต่างระหว่างบุคคลคือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อที่จัดไว้ให้ตามความถนัดความสามารถความสนใจและความพร้อมของผู้เรียนโดยยึดหลักการจัดระบบการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมด้วยตนเองค่อย ๆ ให้เรียนรู้ทีละขั้นตอนตามลำดับมีการทราบผลการกระทำหรือการปฏิบัติกิจกรรมอย่างทันทีพร้อมทั้งมีแรงเสริมบวกที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเรียนรู้

2.3.6 ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การสร้างและพัฒนาชุดการเรียนรู้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้เสนอขั้นตอนไว้ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521, น. 9 - 11) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการผลิตชุดการเรียนรู้ไว้ 10 ขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาประสบการณ์อาจจะกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เห็นเหมาะสม 2) กำหนดหน่วยการสอนแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอนโดยประมาณเนื้อหาวิชาที่ครูจะสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้มันหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง 3) กำหนดเรื่องผู้สอนจะต้องถามตนเองว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรถ้าประสบการณ์ออกเป็น 4-6 หัวเรื่อง 4) กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการจะต้องให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่องโดยสรุปแนวคิดสาระและหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาที่สอนให้สอดคล้องกัน 5) กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่องเป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้วเปลี่ยนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเงื่อนไขและเกณฑ์พฤติกรรมไว้ทุกครั้ง 6) กำหนดกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและการผลิตสื่อการสอนกิจกรรมการเรียนหมายถึงกิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ 7) กำหนดแบบประเมินผลต้องออกแบบการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 8) เลือกและผลิตสื่อการสอนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้นเมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้วก็จัดสื่อเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ 9) หาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นผู้สร้างต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้นล่วงหน้าโดยคำนึงถึงหลักที่ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน 10) การใช้ชุดการเรียนรู้ชุดการเรียนที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ตามประเภทและระดับการศึกษาโดยกำหนดขั้นตอนดังนี้ 10.1) ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10.2) ขึ้นนำเข้าสู่บทเรียน 10.3) ขึ้นประกอบกิจกรรม 10.4) ขึ้นสรุปผลการสอน 10.5) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

วาสนา ชาวหา (2522, น. 28 - 31) การสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองมีขั้นตอนการดำเนินงานพอสรุปได้ดังนี้ 1) ขึ้นวางแผนทางวิชาการประกอบด้วยกำหนดเนื้อเรื่องขอบข่ายของเนื้อเรื่องและลำดับขั้น โดยแยกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ให้เหมาะสมกับเวลาที่จะเรียนรู้คำนึงถึงความยากง่าย ความมากมายของเนื้อหาวิชาเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายทั่วไปซึ่งตั้งจุดมุ่งหมายไว้กว้าง ๆ และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมซึ่งกำหนดเกณฑ์พฤติกรรมที่คาดหวังไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมออกมาเป็นการพูดหรือการกระทำและการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการแยกรายละเอียดและ

เรียงลำดับจากง่ายไปหายากโดยระมัดระวังการข้ามขั้นตอนที่ควรจะได้กล่าวถึงและความสับสนในการเรียงลำดับการกระทำขั้นนี้เรียนว่า“การวิเคราะห์ภารกิจ” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ตลอดบทเรียน 2) ขั้นตอนดำเนินการเขียนในการเขียนบทเรียนนั้นประกอบด้วยหน่วยย่อย ๆ ที่เรียกว่า“กรอบ” เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนที่น้อยให้ผู้เรียนเข้าใจแล้วจึงปฏิบัติต่อไป 3) ขั้นนำออกทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขเมื่อสร้างชุดการเรียนด้วยตนเองเสร็จแล้วก่อนที่จะนำมาใช้สอนแทนครูจำเป็นต้องหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของชุดการเรียนแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536, น. 266) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการผลิตชุดการเรียนจะยึดกระบวนการพื้นฐาน 3 ประการด้วยกันคือการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนเตรียมเครื่องมือในการเรียนการสอนและปรับปรุงแก้ไขซึ่งพอสรุปได้ถึงขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนด้วยตนเองจะต้องประกอบด้วย การตั้งวัตถุประสงค์และดำเนินการตามรายละเอียดของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ชุดการเรียนด้วยตนเองนั้นสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (อ้างถึงใน กุหลาบ หงส์ทอง, 2546, น. 21) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้ 1) วิเคราะห์เนื้อหาได้แก่กำหนดหน่วยหัวเรื่องและมโนคติ 2) การวางแผนวางแผนล่วงหน้ากำหนดรายละเอียด 3) การผลิตสื่อการเรียนเป็นการผลิตสื่อต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน 4) หาประสิทธิภาพเป็นการประเมินคุณภาพของชุดการเรียนรู้นี้โดยนำไปทดลองใช้ 5) ปรับปรุงให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากขั้นตอนในการพัฒนาชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้ชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินและปรับปรุงชุดการเรียนรู้อันได้ดังนี้

2.3.7 การหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้อันได้ด้วยตนเอง

คำนึ่ง ภูมิปัญญา (2523, น. 6 - 7) กล่าวว่าในการสร้างบทเรียนก่อนที่จะนำไปใช้ควรมีการทดลองแก้ไขปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเสียก่อนเพื่อจะได้ทราบว่าบทเรียนที่สร้างขึ้นมีคุณภาพเพียงใดและมีข้อบกพร่องใดบ้างก็สมควรแก้ไขปรับปรุงดังนั้นการประเมินผลขั้นนี้ไม่ใช่แบบการประเมินผลผู้เรียนแต่เป็นการประเมินผลตัวบทเรียนโดยตรงส่วนเกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของบทเรียนนั้นใช้วิธีเดียวกับการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนคือการกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น 90/90 หรือ 80/80 หรือ 75/75 ตามลักษณะวิชาในการกำหนดว่าประสิทธิภาพของบทเรียนมิใช่ตั้งขึ้นเองตามความพอใจของผู้สร้างบทเรียนแต่จะพิจารณาตามลักษณะของวิชา

ซึ่งโดยปกติวิชาที่เป็นความรู้ข้อเท็จจริงมักตั้งเกณฑ์ 90/90 หรือ 80/80 หากเป็นวิชาทักษะอาจตั้งต่ำกว่านี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521, น. 171) กล่าวว่าข้อกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้ โดยการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภทคือพฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) คือการประเมินผลต่อเนื่องซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ หลาย ๆ พฤติกรรมเรียกว่า“กระบวนการ” (Process) ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม (รายงานของกลุ่ม) และรายงานของบุคคลได้แก่งานที่มอบหมายและกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) คือการประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากผลการสอบหลังเรียนและการสอบไล่ ซึ่งประสิทธิภาพของชุดการสอนและชุดการเรียนจะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหมายว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงพอใจโดยกำหนดให้เป็นเปอร์เซ็นต์ของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงาน และการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อเปอร์เซ็นต์ของผลการทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมดนั้นคือ E_1/E_2

E_1 คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดและการประกอบกิจกรรม

E_2 คือ ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังเรียน) คิดเป็นร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียน

ยกตัวอย่าง 80/80 หมายความว่าเมื่อเรียนจากชุดการสอนหรือชุดการเรียนแล้วผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกหัดหรืองานได้ผลเฉลี่ย 80 เปอร์เซนต์และทำข้อสอบหลังเรียนได้ผลเฉลี่ย 80 เปอร์เซนต์

อิทธิพร ศรียมก (2525, น. 249) ได้กล่าวถึงการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้คือ 1) แบบเดี่ยว (1:1) เป็นการนำชุดการเรียนการสอนไปทดลองใช้กับผู้เรียน 1-3 คนโดยทดลองกับผู้เรียนที่มีสติปัญญาอ่อนปานกลางและเก่งตามลำดับเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนและสื่อการเรียนให้ดีขึ้น 2) แบบกลุ่ม (1:10) นำชุดการเรียนการสอนที่ปรับปรุงและไปทดลองกับผู้เรียน 6-10 คนที่มีความสามารถละกันและถ้าหากพบข้อบกพร่องก็ปรับปรุงให้ดีขึ้น 3) ภาคสนาม (1 : 100) นำชุดการเรียนการสอนไปทดลองใช้ในชั้นเรียนที่มีผู้เรียนตั้งแต่ 40-100 คนหากการทดลองภาคสนามนี้ให้ค่า E_1 และ E_2 ไม่ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะต้องปรับปรุงชุดการเรียนการสอนและทำการหาประสิทธิภาพซ้ำอีก

ฉลองชัย สุรวัดตนบูรณ (2528, น. 215) ได้เสนอเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นกำหนดไว้เป็น 3 ระดับคือ 1) สูงกว่าเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้เกิน 2.5% ขึ้นไป 2) เท่าเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอน

เท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกิน 2.5% 3) ต่ำกว่าเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5% ก็ยังถือว่ามีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

2.3.8 ประโยชน์ของชุดการเรียนการสอนด้วยตนเองซึ่งนักวิชาการได้เสนอแนะไว้ดังนี้

ลัดดา สุขปรีดี (2523, น. 33) ได้กล่าวถึงคุณค่าของชุดการเรียนการสอนด้วยตนเองว่าให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ชุดการเรียนสำหรับนักเรียนนั้นจะสร้างขึ้นให้นักเรียนใช้นักเรียนจะทำตามคำแนะนำที่บอกไว้ในชุดการเรียนนั้น ๆ ด้วยตนเองและสร้างขึ้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องชุดการเรียนจะถูกสร้างขึ้นเป็นรายวิชาแต่ละวิชาถูกแบ่งเป็นหน่วยย่อย ๆ เป็นชุดการเรียนชิ้นชุดหนึ่งซึ่งเนื้อหาจะเรียงตามลำดับต่อเนื่องกันตั้งแต่ง่ายไปหายากและมีความสมบูรณ์ในตัวผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนในแต่ละหน่วยที่ตนเองชอบได้ตามความสามารถและประสบการณ์เดิมจะเรียนอย่างไรก่อนและอย่างไรหลังและจะเรียนให้ก้าวหน้าไปเท่าใดก็ได้ไม่มีขีดจำกัดชุดการเรียนเมื่อจบแต่ละหน่วยแล้วมีโอกาสติดตามผลหน่วยต่อไปได้ตามความสามารถของผู้เรียนนั้น ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองเป็นขั้นตอนและจะได้รับความรู้ประสบการณ์แห่งความสำเร็จในการเรียนตามอัตราความสามารถของผู้นั้นและสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียนจะเรียนที่ไหนเมื่อใดและจะใช้เวลาเรียนนานเท่าใดก็ได้ซึ่งไม่เหมือนกันหรือไม่ต้องเรียนไปพร้อมๆกัน

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, น. 61) กล่าวถึงชุดการเรียนด้วยตนเองว่าเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ได้ผลดังต่อไปนี้ 1) ลดบทบาทของครูในการบอกจาก 2) ช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้พิจารณาข้อมูลและฝึกความรับผิดชอบในการตัดสินใจ 4) เป็นแหล่งความรู้ที่ทันสมัยและคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ 5) ช่วยขจัดปัญหาการขาดครูเพราะผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง 6) ส่งเสริมการศึกษานอกระบบเพราะสามารถนำไปใช้ได้ทุกเวลาและไม่จำเป็นต้องใช้ในโรงเรียน

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536, น. 6) ได้กล่าวว่าชุดการเรียนการสอนมีคุณค่าต่อการเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ในการเรียนการสอนดังนี้ 1) ช่วยให้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูงเช่นการทำงานของเครื่องกลซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี 2) ช่วยแก้ความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษาเพราะชุดการเรียนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองและสังคม 3) เปิดโอกาสให้เรียนได้แสดงความคิดเห็นฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม 4) ช่วยสร้างความพร้อมความมั่นใจแก่ผู้สอนเพราะชุดการเรียนที่ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถหยิบไปใช้ได้ทันที 5) ทำให้การเรียนการสอนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ผู้สอนชุดการเรียน

สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลาไม่ว่าอาจารย์ผู้สอนจะมีสภาพหรือความขัดแย้งทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด 6) ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอนเนื่องจากชุดการเรียนทำหน้าที่ถ่ายทอดแทนครูแม้ครูจะพูดหรือสอนไม่เก่งผู้เรียนก็สามารถเรียนอย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการเรียนที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว 7) ในกรณีที่ขาดครูครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้โดยการใช้ชุดการเรียนทั้งนี้เพราะมีเนื้อหาวิชาอยู่ในชุดการเรียนแล้วซึ่งจะทำให้ครูผู้สอนสามารถสอนแทนได้โดยไม่ต้องเตรียมตัวมาก

สรุปได้ว่าชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ผู้วิจัยจัดไว้ในชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการเมืองการปกครองกลุ่มสาระการพัฒนาสังคมคือคำชี้แจงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนสื่อการสอนใบงานแบบฝึกหัดและแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจส่วนต่าง ๆ ของชุดการเรียนเพราะได้อธิบายไว้อย่างละเอียดทุกขั้นตอนทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและทำด้วยตนเองได้

2.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2544, น. 31) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยซึ่งเป็นสมรรถภาพทางด้านสมองหรือปัญญาของบุคคลในการเรียนรู้ต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ระดับเรียงตามลำดับขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมจากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุดซึ่งเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนี้

2.5.1.1 ความรู้ – ความจำ

ความรู้ – ความจำหมายถึงความสามารถทางสมองในการทรงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับไว้ในสมองได้อย่างถูกต้องแม่นยำจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1) ความรู้ในเรื่องเป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเรื่องราวทั้งหลายแบ่งคำถามที่วัดออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1) ศัพท์และนิยามได้แก่คำถามเกี่ยวกับความหมายของคำศัพท์ คำนิยามคำจำกัดความต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักจะถามสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ถามชื่อถามคำแปลหรือความหมายที่ตรงข้ามถามตัวอย่างถามนิยามคำจำกัดความอักษรย่อ

1.2) กฎและความจริงได้แก่คำถามเกี่ยวกับสูตรกฎเรื่องราว ข้อเท็จจริงใจความหรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักถามเกี่ยวกับสูตรกฎหรือ ทฤษฎีความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเนื้อเรื่องจำนวนปริมาณขนาดสถานที่เวลาที่เดือนปี คุณสมบัติหน้าที่ความสำคัญวัตถุประสงค์สาเหตุและผลประโยชน์และโทษ

2) ความรู้ในวิธีดำเนินการเป็นการถามวิธีและปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผน ประเพณีขั้นตอนของการปฏิบัติทั้งหลายแบ่งคำถามที่ใช้ถามออกเป็น 5 ประเภทคือ

2.1) เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนได้แก่การถามเกี่ยวกับวิธีประพฤติกฎปฏิบัติตามระเบียบประเพณีวัฒนธรรมของสังคมรวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติคำถามชนิดนี้จะถามเกี่ยวกับแบบแผนแบบฟอร์มคำสุภาพราชาศัพท์ธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม

2.2) เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนและแนวโน้มได้แก่คำถามขั้นตอนของการปฏิบัติและการหาความเอนเอียงหรือแนวโน้มของสิ่งที่จะเป็นไปมักจะถามเกี่ยวกับลำดับขั้น หรือขั้นตอนในการปฏิบัติลำดับเวลาของเหตุการณ์หรือเรื่องราว

2.3) เกี่ยวกับการจัดประเภทได้แก่ การถามเกี่ยวกับความสามารถในการจำแนกแจกแจงชนิดการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของสิ่งของเรื่องราวโดยยึดเกณฑ์หรือวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นหลักคำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับชนิดหรือประเภทสิ่งที่อยู่ในประเภทหรือกลุ่มเดียวกันสิ่งที่แตกต่างจากกลุ่ม

2.4) เกี่ยวกับเกณฑ์ได้แก่คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการจำจดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ยึดเป็นหลักสำหรับพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงการกระทำ เรื่องราวต่าง ๆ ว่าคืออะไรใช้สำหรับตัดสินสิ่งใดคำถามประเภทนี้มักจะถามถึงลักษณะหรือ คุณสมบัติที่ใช้พิจารณาหรือชี้ขาดเปรียบเทียบข้อแตกต่าง

2.5) เกี่ยวกับวิธีการได้แก่การวิธีปฏิบัติหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะทำ ให้ได้ผลลัพธ์หรือเกิดผลตามที่ต้องการ โดยถามถึงวิธีการที่ใช้กันแพร่หลายจนทำให้ได้ผลที่มี ประสิทธิภาพคำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติแนวทางการแก้ปัญหาการเปรียบเทียบหรือ เลือกรวิธีที่เหมาะสม

3) ความรู้รวบยอดในเรื่องเป็นการถามความสนใจในการจัดจำข้อสรุป หรือหลักการของเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานหาลักษณะร่วมเพื่อรวบรวมและย่อลงมาเป็นหลัก หรือหัวใจของเนื้อหานั้น ๆ คำถามความรวบยอดมี 2 ชนิดคือ

3.1) เกี่ยวกับหลักการวิชาการและการขยายได้แก่การถาม สาระสำคัญ ๆ ของเรื่องที่ได้มาจากการสรุปลักษณะปลีกย่อยหรือรายละเอียดต่าง ๆ พร้อมทั้ง

ความสามารถในการนำหลักเหล่านั้น ไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่นคำถามประเภทนี้มักจะถามเกี่ยวกับหลักสรุปการขยายหลักไปสู่สภาพอื่น

3.2) เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้างได้แก่การถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์จากรายละเอียดหรือหลักวิชาต่าง ๆ มาลงสรุปเป็นเนื้อหาสาระสำคัญจนตั้งเป็นเกณฑ์ทฤษฎีหรือโครงสร้างที่มีลักษณะร่วมกันแนวคำถามมักจะถามเกี่ยวกับลักษณะร่วมหลักวิชาที่ยึดร่วมกัน

2.5.1.2 ความเข้าใจ

ความเข้าใจหมายถึงความสามารถในการนำความรู้ความจำไปดัดแปลงปรับปรุงเพื่อให้สามารถจับใจความอธิบายหรือเปรียบเทียบย่อเรื่องราวความคิดข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งยังสามารถอธิบายและเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะและสภาพคล้ายคลึงเป็นทำนองเดียวกับของเดิมได้บุคคลที่มีความเข้าใจในสิ่งใดจะสามารถแปลความหมายหรือตีความหรือขยายความเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้คำถามที่ใช้ความเข้าใจแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดคือ 1) การแปลความได้แก่คำถามที่ให้อธิบายความตามลักษณะและเนื้อหาของเรื่องราวต่าง ๆ โดยให้แปลเรื่องราวเดิมออกมาเป็นคำพูดใหม่ลักษณะใหม่ตามเลขศูนย์เดิมคำถามแบบนี้มักถามเกี่ยวกับการแปลคำกลุ่มคำประโยคข้อความแปลภาพสัญลักษณ์ต่างรางกราฟการยกตัวอย่างการเปรียบเทียบเปรียบเทียบต่าง ๆ 2) การตีความเป็นการถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์ของรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่องราวเพื่อนำมาอธิบายเรียงบันทึกในแง่มุมใหม่ทั้งนี้จะต้องอาศัยการค้นหาเปรียบเทียบรายละเอียดและสิ่งที่เป็นเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อความหมายแล้วนำสิ่งที่แปลความได้นั้นมาเปรียบเทียบพิจารณาต่ออีกขั้นหนึ่งการถามการตีความหมายมักจะถามเกี่ยวกับการตีความเรื่องตีความข้อเท็จจริง 3) การขยายความเป็นการถามความหมายในการใช้ข้อเท็จจริงหรือสภาพในปัจจุบันไปพยากรณ์หรือขยายความคิดคาดคะเนข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ไกลจากที่เป็นอยู่อย่างสมเหตุ สมผลเข้าใจในแง่การขยายความอาจจะให้เรื่องราวเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงทั้งไปให้ไกลไปข้างหน้าและข้างหลังหรือเบื้องหลังจึงมักถามเกี่ยวกับการคาดคะเนพยากรณ์แนวโน้มความคิดการขยายความแบบสมมุติ

2.5.1.3 การนำไปใช้

การนำไปใช้หมายถึงความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีในเรื่องราวข้อเท็จจริงวิธีต่าง ๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันหรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันการนำไปใช้จัดเป็นความสามารถขั้นสูงกว่าความจำความเข้าใจโดยต้องสามารถที่จะนำความจำและความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสูตรกฎทฤษฎีหรือรายละเอียดทั่ว ๆ ไปไปใช้แก้ปัญหาที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างจากที่เคยพบเห็นมาคำถามที่ใช้ในการความสามารถใน

การนำไปใช้มักจะถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้จะการนำหลักวิชาไปแก้ปัญหาหรือไปใช้เป็นหลักปฏิบัติการนำความรู้ไปอธิบายหลักวิชาหรือยกตัวอย่างและการถามเหตุผลของปฏิบัติ

2.5.1.4 การวิเคราะห์

การวิเคราะห์หมายถึงความสามารถในการแยกหารายละเอียดหาประเด็นของเรื่องราวเหตุการณ์การกระทำความจริงต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาไตร่ตรองเปรียบเทียบหาสาระหรือแก่นสารหลักการความเกี่ยวข้องหรือหามูลเหตุหรือต้นกำเนิดของสิ่งนั้น ๆ ลักษณะของการวิเคราะห์คือการใช้วิจารณญาณเพื่อไตร่ตรองนั่นเองคำถามประเภทนี้แบ่งเป็น 3 ชนิดคือ

1) วิเคราะห์ความสำคัญเป็นคำถามที่ต้องการให้เด็กค้นหาคุณลักษณะที่เด่นชัดของเรื่องราวความคิดการกระทำหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักถามเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญวัตถุประสงค์สาระสำคัญของเรื่องสาเหตุต้นกำเนิด

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นคำถามเกี่ยวกับการค้นหาความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะต่าง ๆ ของเรื่องราวของเหตุการณ์ว่าพาดพิงเกี่ยวข้องกันอย่างไรมากน้อยเพียงใดรวมทั้งผลที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ลักษณะคำถามมักเกี่ยวกับความสอดคล้องสัมพันธ์ความขัดแย้งกันเหตุและผลที่ตามมา

3) วิเคราะห์หลักการเป็นการวัดความสามารถเข้าใจเนื้อหาหลักที่ยึดถือเทคนิคระเบียบวิธีโครงสร้างของเรื่องราวความคิดคำพูดคำถามแบบนี้มักจะถามลักษณะต่อไปนี้เป็นคำถามโครงสร้างถามหลักวิธียึดถือ

2.5.1.5 การสังเคราะห์

การสังเคราะห์หมายถึงความสามารถในการรวบรวมผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เช่นสิ่งของข้อเท็จจริงรายละเอียดความคิดเพื่อนำมาผลิตหรือทำเป็นสิ่งใหม่หรือเพื่อหาข้อสรุปเป็นข้อยุติการวัดความสามารถในการสังเคราะห์มีอยู่ 3 แบบคือ

1) สังเคราะห์ข้อความเป็นการวัดความสามารถในการแสดงการสื่อสารเพื่อเสนอความคิดเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยข้อความภาพการพูดลักษณะดังกล่าวก็คือการผลิตข้อความบทประพันธ์การเขียนภาพการพูดการวัดความสามารถดังกล่าวนิยมใช้ข้อสอบปฏิบัติเป็นหลักหรือใช้ข้อสอบแบบเรียงเพราะจะช่วยให้การวัดเที่ยงตรงกว่าแบบอื่น ๆ ลักษณะคำถามประเภทนี้มักจะถามเกี่ยวกับให้แต่งบทประพันธ์ให้แต่งเรื่องราวต่าง ๆ หรือการเรียงความให้วาดภาพโดยจำลองความคิดของตน (ไม่ใช่ภาพเหมือนตัวอย่าง) ให้อภิปรายเล่าเรื่อง

2) สังเคราะห์แผนงานเป็นการวัดความสามารถในการผลิตโครงการแผนปฏิบัติหรือการวางแผนกิจกรรมงานต่าง ๆ ว่าจะต้องทำอะไรต้องเตรียมสิ่งใดมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไรต้องเตรียมแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างไรดังนั้นคำถามชนิดนี้จึง

นิยามแบบเดียวกับการสังเคราะห์ข้อความคือใช้วิธีให้เด็กเขียนโครงการต่าง ๆ ออกมาหรือใช้วิธีบรรยายถึงแผนการต่าง ๆ ลักษณะคำถามจึงมักถามเกี่ยวกับการเสนอแผนการการวางแผนกิจกรรม ขั้นตอนการปฏิบัติและปัญหาที่อาจมีรวมทั้งวิธีใด

3) สังเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นความถามที่วัดความสามารถในการเก็บรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตรวจสอบหาข้อยุติหรือลงสรุปโดยการเชื่อมโยงรายละเอียดเหล่านั้นลักษณะดังกล่าวคือความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์นั่นเองคำถามที่นิยมใช้มักจะเป็นดังนี้นำรายละเอียดมาตั้งสมมุติฐานใหม่เชื่อมโยงความสัมพันธ์หาข้อสรุปหรือข้อยุติที่เหมาะสม

2.5.1.6 การประเมินค่า

เป็นการวินิจฉัยตราค่าเรื่องราวความคิดการกระทำเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการสรุปเป็นคุณค่าว่าดี – เลวเหมาะสม – ไม่เหมาะสมอย่างมีหลักเกณฑ์ดังนี้คำถามที่วัดการประเมินค่าจึงเป็นคำถามที่ให้เด็กพิจารณาตัดสินต่าง ๆ บทประพันธ์ผลงานความคิดเห็นตลอดจนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเหมาะสมหรือดีเลวหรือไม่เหมาะสมเพราะเหตุใดโดยสามารถใช้คำถามได้ 2 แบบ

1) อาศัยข้อเท็จจริงภายในเป็นคำถามที่ให้ประเมินสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงรายละเอียดหลักการหรือทฤษฎีต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินนั้นคือบรรดาเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการตัดสินหรือประเมินนั้นเป็นเรื่องราวหรือเป็นความจริงตามเนื้อหาและหลักวิชาที่ปรากฏอยู่จริงการถามจึงมักจะทำให้ตัดสินหรือประเมินเกี่ยวกับความถูกต้องที่เหมาะสมประสิทธิภาพของวิธีการคุณค่าของผลงานความสมเหตุสมผลของเรื่องวิธีการความคิด

2) อาศัยเกณฑ์ภายนอกเป็นคำถามที่ให้พิจารณาตัดสินต่าง ๆ เช่นเดียวกับแบบนี้เพียงแต่เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาตัดสินนั้นเป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อเท็จจริงหรือหลักวิชาการส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวกับแผนทางสังคมลัทธิการปกครองค่านิยมคุณค่าต่าง ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของคนส่วนรวมคำถามประเภทนี้มักจะทำให้ประเมินค่าเกี่ยวกับลักษณะโดยสรุปรวมการเปรียบเทียบความเหมาะสมลักษณะเด่นด้อยการตัดสินตามมาตรฐาน

2.5.2 เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์

เครื่องมือที่ใช้วัดผลสัมฤทธิ์เป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยซึ่งวัดความสามารถด้านสติปัญญาได้แก่ความสามารถด้านความรู้ - ความจำความเข้าใจการนำไปใช้การวิเคราะห์การสังเคราะห์และการประเมินค่าเครื่องมือที่ใช้วัดคือแบบทดสอบ

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2544, น. 31) แบบทดสอบคือชุดของคำถามหรือกลุ่มงานใด ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อจะชักนำให้ผู้ถูกทดสอบแสดงพฤติกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาแบบทดสอบสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้แบ่งดังนี้

2.5.2.1 แบ่งตามสมรรถภาพที่จะวัดแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดสมรรถภาพด้านสมองแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเองเป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอนมีใช้กันทั่วไปในโรงเรียนซึ่งทำให้ครูวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง 2) แบบทดสอบมาตรฐานเป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่ว ๆ ไปที่ได้มีการหาคุณภาพมาแล้วมีมาตรฐานในการดำเนินการสอบและมาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนนซึ่งมีข้อดีคือคุณภาพของแบบทดสอบเป็นที่เชื่อถือได้ทำให้สามารถนำไปเปรียบเทียบได้กว้างขวางกว่า

2) แบบทดสอบวัดความถนัดเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาในอดีตของผู้เรียนเพื่อใช้พยากรณ์หรือใช้ทำนายอนาคตของผู้เรียนโดยอาศัยข้อเท็จจริงในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) แบบทดสอบวัดความถนัดเฉพาะอย่างหรือความถนัดพิเศษเป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดความสามารถเฉพาะอย่างเกี่ยวกับอาชีพหรือความสามารถพิเศษเช่นความถนัดทางช่าง ความถนัดทางเครื่องกลความถนัดทางดนตรีกีฬา เป็นต้น 2) แบบทดสอบความถนัดทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดความสามารถด้านวิชาการต่าง ๆ เช่นความถนัดด้านภาษาความถนัดด้านคณิตศาสตร์ เป็นต้นแบบทดสอบประเภทนี้ใช้วัดเพื่อพยากรณ์ว่าผู้เรียนจะสามารถเรียนต่อทางด้านใดจึงจะประสบความสำเร็จ

3) แบบทดสอบบุคคล – สังคมเป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดบุคลิกภาพและการปรับตัวของบุคคลได้แก่แบบทดสอบวัดเจตคติแบบทดสอบวัดความสนใจแบบทดสอบวัดการปรับตัว

2.5.2.2 แบ่งตามจุดมุ่งหมายในการสร้างแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) แบบทดสอบอัตนัยหรือแบบความเรียง
- 2) แบบทดสอบปรนัยหรือแบบทดสอบแบบให้ตอบสั้น ๆ

2.5.2.3 แบ่งตามจุดมุ่งหมายในการใช้ประโยชน์แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัย
- 2) แบบทดสอบเพื่อทำนายหรือพยากรณ์

2.5.2.4 แบ่งตามเวลาที่กำหนดให้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) แบบทดสอบวัดความเร็ว

- 2) แบบทดสอบวัดความสามารถสูงสุด
- 2.5.2.5 แบ่งตามลักษณะการตอบแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ
 - 1) แบบทดสอบภาคปฏิบัติ
 - 2) แบบทดสอบเขียนตอบ
 - 3) แบบทดสอบปากเปล่า
- 2.5.2.6 แบ่งตามลักษณะและโอกาสในการใช้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 1) แบบทดสอบย่อย
 - 2) แบบทดสอบรวม
- 2.5.2.7 แบ่งตามเกณฑ์การนำผลการทดสอบไปประเมินแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 1) แบบทดสอบอิงเกณฑ์
 - 2) แบบทดสอบอิงกลุ่ม
- 2.5.2.8 แบ่งตามสิ่งเร้าแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 1) แบบทดสอบทางภาษา
 - 2) แบบทดสอบที่ไม่ใช้ภาษา

2.5.3 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

2.5.3.1 ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

สมนึก ภัททิยธนี (2546, น. 78-82) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึงแบบทดสอบวัดสมรรถภาพทางสมองต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้วซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือแบบทดสอบที่ครูสร้างกับแบบทดสอบมาตรฐานแต่เนื่องจากครูต้องทำหน้าที่วัดผลนักเรียนคือเขียนข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ตนได้สอนซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับแบบทดสอบที่ครูสร้างและมีหลายแบบแต่นิยมใช้มี 6 แบบ ดังนี้ 1) ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียงลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถามแล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรีเขียนบรรยายตามความรู้และข้อคิดเห็นแต่ละคน 2) ข้อสอบแบบกาถูก-ผิดลักษณะทั่วไปถือได้ว่าข้อสอบแบบกาถูก-ผิดคือข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี 2 ตัวเลือกแต่ตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงกันข้าม เช่น ถูก-ผิดใช่-ไม่ใช่จริง-ไม่จริงเหมือนกันต่างกันเป็นต้น 3) ข้อสอบแบบเติมคำลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบที่ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ให้ผู้ตอบเติมคำหรือประโยคหรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้เพื่อให้มีใจความสมบูรณ์และถูกต้อง 4) ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ ลักษณะทั่วไปข้อสอบประเภทนี้คล้ายกับ

ข้อสอบแบบเติมคำแต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ เขียนเป็นประโยคคำถามสมบูรณ์ (ข้อสอบเติมคำเป็นประโยคที่ยังไม่สมบูรณ์) แล้วให้ผู้ตอบเป็นคนเขียนตอบคำตอบที่ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

5) ข้อสอบแบบจับคู่ลักษณะทั่วไปเป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่ง โดยมีคำหรือข้อความแยกจากกันเป็น 2 ชุดแล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่าแต่ละข้อความในชุดหนึ่ง (ตัวยื่น) จะคู่กับคำหรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง (ตัวเลือก) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างไรอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนดไว้

6) ข้อสอบแบบเลือกตอบลักษณะทั่วไปข้อสอบแบบเลือกตอบนี้จะประกอบด้วย 2 ตอนตอนนำหรือคำถามกับตอนเลือกในตอนเลือกนี้จะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวงปกติจะมีคำถามที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณาแล้วหาตัวเลือกที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงตัวเลือกเดียวจากตัวเลือกอื่น ๆ และคำถามแบบเลือกตอบที่นิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกันดูเผิน ๆ จะเห็นว่าทุกตัวเลือกถูกหมดแต่ความจริงมีน้ำหนักถูกมากน้อยต่างกัน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, น. 96) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทำนองเดียวกันว่าหมายถึงแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้วซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับให้นักเรียนปฏิบัติจริง

บุญชม ศรีสะอาด (2546, น. 122-123) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ในเนื้อหาและจุดประสงค์ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540, น. 28) ได้สรุปให้แนวคิดได้ว่าแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลเป็นแบบทดสอบวัดความเชิงวิชาการมักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นการวัดความรู้ความสามารถในอดีตหรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

จากความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงแบบทดสอบที่วัดความรู้ความสามารถทางการเรียนด้านเนื้อหาด้านวิชาการและทักษะต่าง ๆ ของวิชาต่าง ๆ

2.5.4 ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2538, น. 146) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่าเป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนไปแล้วซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอกับให้นักเรียนปฏิบัติจริงซึ่งแบ่งแบบทดสอบประเภทนี้เป็น 2 ประเภทคือ 1) แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเองหมายถึงแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูผู้สอนเป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันโดยทั่วไปในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียนแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

คือ 1.1) แบบทดสอบอัตนัยเป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้วผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ความคิดเจตคติได้อย่างเต็มที่ 1.2) แบบทดสอบปรนัยหรือแบบให้ตอบแบบสั้น ๆ อัตนัยเป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอนเขียนตอบสั้น ๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบอัตนัยแบบทดสอบนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบคือแบบทดสอบถูกผิดแบบทดสอบเติมคำแบบทดสอบจับคู่และแบบทดสอบเลือกตอบ 2) แบบทดสอบมาตรฐานหมายถึงแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาหรือจากครูที่สอนวิชานั้นแต่ผ่านการทดลองหาคุณภาพหลายครั้งจนมีคุณภาพดีจึงสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้นสามารถใช้หลักและเปรียบเทียบผลเพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบบอกถึงวิธีการและยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วยทั้งแบบทดสอบของครูและแบบทดสอบมาตรฐานจะมีวิธีการในการสร้างข้อคำถามที่เหมือนกันเป็นคำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้านดังนี้ 2.1) วัดด้านการนำไปใช้ 2.2) วัดด้านการวิเคราะห์ 2.3) วัดด้านการสังเคราะห์ 2.4) วัดด้านการประเมินค่า

2.5.5 การสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้

การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.5.5.1 วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดตารางวิเคราะห์หลักสูตรจะเป็นกรอบในการออกข้อสอบโดยระบุจำนวนข้อสอบในแต่ละเรื่องและพฤติกรรมที่ต้องจะวัดไว้

2.5.5.2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เป็นผลการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งหวังจะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์

2.5.5.3 โดยการศึกษาตารางวิเคราะห์หลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ชนิดข้อสอบที่จะใช้วัดว่าเป็นแบบใดโดยต้องเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนแล้วศึกษาวิธีเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

2.5.5.4 เขียนข้อสอบผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรและให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยอาศัยหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

2.5.5.5 ตรวจสอบข้อสอบเพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้วในขั้นที่ 4 มีความถูกต้องตามหลักวิชา มีความครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรผู้ออกข้อสอบ ต้องพิจารณาทบทวนตรวจสอบข้อสอบอีกครั้งก่อนที่จะจัดพิมพ์และนำไปใช้ต่อ

2.5.5.6 จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลองเมื่อตรวจสอบข้อสอบเสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อความทั้งหมดจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับทดลอง โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ (Direction) และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

2.5.5.7 ทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ต้องการสอบจริงแล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพโดยสภาพการปฏิบัติจริงของการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียนมักไม่ค่อยมีการทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบส่วนใหญ่ นำแบบทดสอบไปใช้ทดสอบแล้วจึงวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงข้อสอบและนำไปใช้ในครั้งต่อไป

2.5.5.8 จัดทำแบบสอบจริงจากผลการวิเคราะห์ข้อสอบหากพบว่าข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือคุณภาพไม่ดีพออาจจะต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้ดีขึ้นแล้วจึงจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับจริงที่จะนำไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวัดพฤติกรรมด้านความรู้หรือพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสมองซึ่งมีการพัฒนาจากระดับง่ายไปสู่พฤติกรรมที่ยุ่ยากซับซ้อนและในการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมด้านความรู้ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบเป็นรูปแบบปรนัยโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้ง 6 เรื่อง

2.6 ความพึงพอใจ

2.6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า“Satisfaction” และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ดังนี้

อรุณ รักธรรม (2527, น. 228 - 232) ได้กล่าวไว้ว่าความพึงพอใจหมายถึงการสร้างภาวะทางใจในลักษณะของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จด้วยตั้งใจและความเต็มใจทำซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากแรงจูงใจ

กิตติมา ปรีดีดิลก (2529, น. 321 - 322) ได้กล่าวว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจที่ที่ต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงานและผู้ปฏิบัติงาน นั้นได้รับการตอบสนองความต้องการนั้นของเขาได้

ศลใจ วิบูลกิจ (2543, น. 42) ได้กล่าวว่าความพึงพอใจหมายถึงสภาพอารมณ์ของ คนที่มีต่อองค์ประกอบของงานและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในการทำงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้นได้

ดำรงศักดิ์ ไชยแสน (2542, น. 16 - 17) ได้สรุปว่าความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของ ผู้ปฏิบัติงานของแต่ละคนที่มีต่องานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสามารถตอบสนองความต้องการ ในการเรียนรู้หมายถึงความรู้สึกพอใจชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนและ ต้องการดำเนินกิจกรรมนั้นจนบรรลุผลสำเร็จ

ณรัตน์ ตาภมุล (2546, น. 7) กล่าวว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงานหมายถึง ความรู้สึกที่สามารถประเมินค่าได้ของบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ซึ่งครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของงาน

Wallerstein (1971, p.256) ได้สรุปว่าความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึก กระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนแต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้นการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและ องค์ประกอบ ที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น

Good (1973, P. 161) ได้กล่าวไว้ว่าความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง สภาพ คุณภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติที่บุคคลมีต่องานนั้น ๆ

จากความหมายความพึงพอใจที่มีผู้ให้ความหมายไว้ตามข้างต้นพอสรุปได้ว่าความ พึงพอใจหมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีหรือมีทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่องานหรือการปฏิบัติ กิจกรรมในเชิงบวกซึ่งได้รับการตอบสนองตามที่ตนเองต้องการและหากตนเองไม่ได้รับในสิ่งที่ ต้องการก็จะไม่เกิดความพึงพอใจดังนั้นความพึงพอใจในการเรียนจึงหมายถึงความรู้สึกพอใจชอบ ใจในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ

2.6.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

จากการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ก็ตามจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นที่ทำให้ เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น ๆ เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นักการศึกษา จึง ได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการทำงานดังนี้

Herzberg (1959, pp. 71 -77 ; อ้างถึงใน ดำรงศักดิ์ ไชยแสน, 2542, น. 21 -22) ได้ ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจเรียกว่า TheMotivation Hygiene

Theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานเช่นความสำเร็จของงานความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น 2) ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงานเช่นเงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคตสถานะของอาชีพสภาพการทำงาน เป็นต้น

McGreger (1960, pp. 33 – 58 ; อ้างถึงใน สุภศิริ โสมาเกต, 2554, น. 54) ได้ศึกษาธรรมชาติของมนุษย์และได้อธิบายธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่ามี 2 ประเภทคือ 1) คนประเภท เอกซ์ (X) มีลักษณะดังต่อไปนี้ 1.1) มีสัญชาตญาณในการหลีกเลี่ยงงานทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ 1.2) มีความรับผิดชอบน้อย 1.3) ชอบใช้คำสั่ง 1.4) มีความปรารถนาให้ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและความปลอดภัย 2) คนประเภทวาย (Y) มีลักษณะดังต่อไปนี้ 2.1) ชอบการทำงานเห็นว่าการทำงานเป็นของสนุกเหมือนของเล่นหรือเป็นการพักผ่อน 2.2) มีความรับผิดชอบในการทำงาน 2.3) มีความทะเยอทะยานและความกระตือรือร้น 2.4) ตั้งการตนเองและควบคุมตนเองได้ 2.5) มีความริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานและองค์การพัฒนาวิธีการทำงาน 2.6) ปรารถนาด้านเกียรติยศชื่อเสียงความสมหวังในชีวิต

Maslow (1970, pp. 69 - 80) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) โดยตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุดเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วความต้องการสิ่งอื่น ๆ จะเกิดขึ้นมาอีกตามความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกันความต้องการหนึ่งอาจจะไม่ทั้งหมดไปความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้” ความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นดังนี้ 1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้แก่อาหารอากาศที่อยู่อาศัยยารักษาโรคเครื่องนุ่งห่มความต้องการทางเพศ 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคตความเจริญก้าวหน้าอบอุ่นใจ 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต้องการให้สังคมยอมรับต้องการความเป็นมิตรความรักจากเพื่อนร่วมงาน 4) ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นและมีชื่อเสียงในสังคมมีคนยกย่องสรรเสริญมีความเป็นอิสระภาพ 5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิตเมื่อนำแนวคิดข้างต้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับครูซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองอันทำให้เกิดความภาคภูมิใจตลอดจนการได้รับการยกย่องชมเชยทำให้ได้ระคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

2.6.3 การวัดความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจเป็นทัศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งการจะวัดค่าบุคคลมีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจจึงมีความจำเป็นที่จะสร้างเครื่องมือที่ช่วยในการวัดทัศนคตินั้นซึ่ง

ภนิตา ชัยปัญญา (2542, น. 28) ได้กล่าวถึงการวัดความพึงพอใจว่า สามารถกระทำได้หลายวิธีดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำให้เลือกตอบ หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจจะถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปนิยมใช้วิธีจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ และประเด็นการวัดความพึงพอใจเป็นในทางบวก คะแนนจะเป็นดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง พึงพอใจ มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง พึงพอใจ มาก

ระดับ 3 หมายถึง พึงพอใจ ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง พึงพอใจ น้อย

ระดับ 1 หมายถึง พึงพอใจ น้อยที่สุด

2. การสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจในทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เป้าหมาย วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีแบบแผน

สรุปได้ว่าการวัดความพึงพอใจเป็นการตรวจสอบทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งใดซึ่งสามารถใช้เครื่องมือวัดได้หลายแบบเช่นวิธีการสังเกตการสัมภาษณ์การใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

2.7 บริบทสถานศึกษา

2.7.1 บริบทของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัยเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ดประกาศจัดตั้งโดยกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2537 โดยครั้งแรกอาศัยอาคารที่ว่าการอำเภอเป็นสำนักงานชั่วคราวในการประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2537

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณในการดำเนินการก่อสร้างอาคารห้องสมุดประชาชนอำเภอโพธิ์ชัยโดยขออนุญาตใช้พื้นที่ภายในบริเวณที่ว่าการอำเภอโพธิ์ชัยจำนวน 1 ไร่ 54 ตารางวา เป็นสถานที่ในการก่อสร้างห้องสมุดประชาชนอำเภอโพธิ์ชัยเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและประสานงานการศึกษานอกโรงเรียน

ที่ตั้งปัจจุบันตั้งอยู่บ้านขามเปี้ย หมู่ที่ 2 ถนนจรจรรย์ ตำบลขามเปี้ย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีอาคารสำนักงาน 1 หลังห้องสมุดประชาชน 1 หลัง

ปัจจุบันศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งพัฒนาบริเวณพื้นที่บริการประชาชนและพัฒนาอาคารสถานที่ห้องเก็บพัสดุสื่อการเรียนการสอนซึ่งการพัฒนาดังกล่าวได้ใช้เงินงบประมาณจากทางราชการและได้รับการบริจาคสนับสนุนจากชุมชนผู้เรียนผู้รับบริการในพื้นที่อำเภอโพธิ์ชัยปัจจุบันมีครูและบุคลากรจำนวน 33 คน โดยมีนางอำนวยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัยดำเนินงานภายใต้พันธกิจดังนี้ 1) จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) สร้างและกระจายโอกาสการเรียนรู้เพื่อยกระดับการศึกษาให้กับประชากรวัยแรงงาน 3) จัดและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) จัดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) จัดและส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 งานวิจัยในประเทศ

เรขา อินทรกำแหง (2553, น. 29 - 31) พัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชา 150203 สุนทรียภาพของชีวิตด้านนาฏศิลป์เรื่อง โขนละครและระบำรำฟ้อนสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองและความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนของกลุ่มทดลองกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 54 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้สูตร E1/E2 ตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียน และหาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนของกลุ่มทดลอง

พบว่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา 150203 สุนทรียภาพของชีวิตด้านนาฏศิลป์เรื่อง โขนละครและระบำรำฟ้อน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ระหว่างก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

เอมอร บริบูรณ์ (2553, น. 94 - 98) ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างการจัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เพื่อสร้างและหาคุณภาพชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ซึ่งได้รับการสุ่มมาด้วยวิธีการจับฉลากจากห้องเรียนตามสภาพจริง เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แผนการจัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แผนจัดการเรียนรู้แบบปกติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการคิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวนแบบพหุคูณ พบว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.75/84.80 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ของนักศึกษาที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาที่จัดการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สูงกว่านักศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภาภรณ์ ช่างถม (2553, น. 116 - 123) ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม เพื่อสำรวจความคิดเห็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 15 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 45 คน และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนโรงเรียน

วปีปทุม อำเภอวปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 45 คน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 จุดประกายความสนใจ ขั้นที่ 2 วางแผนเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ลงมือเรียนรู้ตามแผน ขั้นที่ 4 นำเสนอข้อมูลการเรียนรู้ ขั้นที่ 5 จัดทำชิ้นงานเพื่อรายงานผลการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงพลังของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถก้าวสู่สังคมเรียนรู้ได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานของความเป็นไทย มีความรักความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาในท้องถิ่น และบ้านเกิดของตนเอง

2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Powell (2003, pp. 183-191) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ชุดการสอน โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นหลักในการสอน เพื่อศึกษาผลการทดสอบก่อนและหลังโดยทำให้เกรดเฉลี่ยสะสมของนักเรียนดีขึ้น พบว่าผลการศึกษาคิดขึ้นเนื่องจากการปรับปรุงการเรียนการสอน

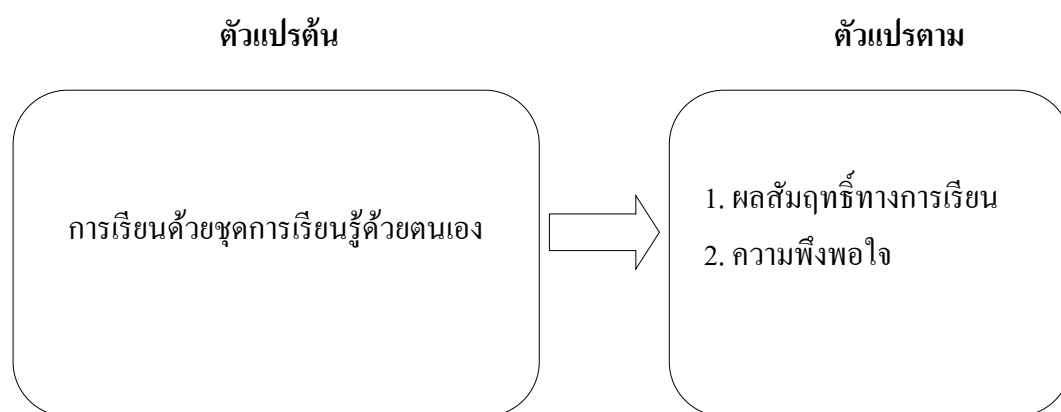
Wilson (1996, p. 416) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลการใช้ชุดการสอนของผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาในการเรียนของผู้ที่เรียนช้าด้านคณิตศาสตร์เกี่ยวกับการบวการลบผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนยอมรับว่าการใช้ชุดการสอนมีผลดีมากกว่าการสอนตามปกติอันเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถแก้ปัญหาการสอนที่อยู่ในหลักสูตรคณิตศาสตร์สำหรับผู้เรียนที่เรียนช้า

Anderson (1982, p. 4795) ได้ทำการวิจัยในการสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่ฝึกอบรมเป็นครูสังคมระดับประถมศึกษา จำนวน 70 คน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยาย ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวพบว่า ผลการวิจัยเกี่ยวกับชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดีและสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้และยังส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนของผู้เรียนอีกด้วยดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองมาเป็นส่วนในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องการเมืองการปกครองกลุ่มสาระการพัฒนาสังคมสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัยจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด

2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การเมืองการปกครองกลุ่มสาระการพัฒนาสังคม สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย